

PRZEMYSŁOWIEC

Ł. DĄBROWA

Drzewiecki & Jeziorański

INŻYNIEROWIE

Fabryka przyrządów ogrzewania centraln. i Biuro konstrukcyjno-techniczne

Przedsiębiorstwo koncesyonowane przez Magistrat Król. stoł. miasta Krakowa Ł. 76.770/903 III.

Adres: Warszawa, Aleje Jerozolimskie Nr. 85. (dom własny).

Adres telegraficzny: Warszawa Drzewiecki Jeziorański.

Wodociągi i Kanalizacje. ❄ Ogrzewania centralne i Wentylacje. ❄ Urządzenia gazowe.

Firma wykonała w ciągu **jedenastu lat** działalności około 1000 instalacyj.

65

Fabryka Maszyn i Odlewnia

2

Księcia A. LUBOMIRSKIEGO we Lwowie

6

Lwów-Podzamecze ul. Św. Marcina 11.

Adres dla telegramów: SRENIAWA-LWÓW.— Telefon 559. — Konto poczt. Kasy Oszczęd. 867201.

Wykonywa wszelkie roboty, wchodzące w zakres przemysłu maszynowego:

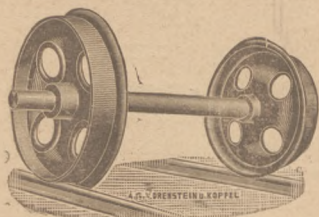
1. Urządzenia, rekonstrukcje i reperacje gorzelń, browarów, młynów, tartaków, cegielń i innych zakładów przemysłowych.
2. Kotły parowe, konstrukcje żelazne, rezerwoary i wszelkie inne roboty kotlarskie.
3. Jako specjalność: transmisje o kołach pasowych, formowanych maszynowo, wykonane przy pomocy maszyn specjalnych.
4. Odlewy żelazne z własnych i nadestanych modeli od najniższych do 5000 kg. wagi. Odlewnia zaopatrzona w najnowsze maszyny do formowania, daje nam możność zadowolnić najostrzejsze wymagania odbiorców naszych.

Prosimy o zwrócenie uwagi na markę ochronną na wyrobach naszych.

57

ORENSTEIN i KÖPPEL

Fabryki kolei wązkotorowych i lokomotyw

BIURO:

Łwów

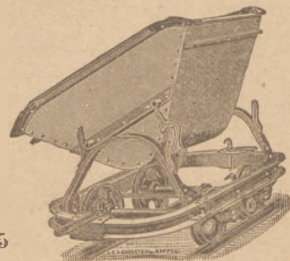
Pasaż Mikolascha

Składy:

ul. Grodecka 127.

Telefon Nr. 594.

URZĄDZAJĄ I DOSTARCZAJĄ

65

Koleje polne, lasowe, oraz dla celów przemysłowych, do ruchu ręcznego, konnego, parowego i elektrycznego. Splaty amortyzacyjne.

Koleje linowe — Koleje elektryczne — Koleje przenośne — Koleje drugorzędne — Koleje dojazdowe — Lokomotywy — Wózki — Bągiery ręczne i parowe.

Wynajmuje kompletne koleje urządzone. Roboty przedwstępne, trasowanie.

3. Katalogi, kosztorysy, rysunki darmo i oplatnie.

14. Katalogi, kosztorysy, cenniki darmo i oplatnie.

Wodociągi, Ogrzewania centralne itd. urządzają CHYLEWSKI, HRUBY i Sp. (patrz ogłoszenia str. 4 i 20.)

Patenty

na wynalazki

4 wyjednywa 15

Kazimierz Ossowski

Biuro patentowe

Petersburg, Wozniesieńskijski prospekt 3. 65

Poszukują się wody o sile 30—40 koni w pobliżu stacyi kolejowej.

Blizsza wiadomość w Administracyi Przemysłowca.

Wilgoć i grzyb

najsilniejsze wyniszczą w zupełności

GLAZURYNA.

Osuszenie kościołów, pałaców i mieszkań wykonuje się od szeregu lat z najlepszym skutkiem i gwarancją.

Płyty słomiane niepalne

jako ochrona ścian od zimna i ściany działowe.

Zgłoszenia :

Biuro fabryki „GLAZURYNY“

Lwów, Łyczakowska 22.

Przesyłki próbne (grzyb) 6 i (wilgoć) 5.

Przegląd - Techniczny

Tygodnik poświęcony sprawom techniki i przemysłu.

Adres Redakcyi i Administr.:
Warszawa, Włodzimirska 3.

PRZEDPŁATA:

W Warszawie: rocznie 10 rub., półroc. 5 rub., kwartalnie 2-50 rub.; z przesyłką rocz. 12—, półroc. 6—, kwart. 3— Numer pojedynczy 30 kop.

CENA OGŁOSZEŃ:

Jednorazowo za całą stronę rb. 13, za półstr. 8—, za ćwierć str. 4—, za jedną ósmą 2-50, za jedną szesnastą rub. 1-50.

7 Sokolnicki & Wiśniewski 15

Biuro elektrotechniczne

Lwów, Akademicka 18. ☼ Kraków, pl. Maryacki 9.

Adres telegraficzny: Grom, Lwów. — Grom, Kraków.

Pierwszy zakład kraj. dla budowy wszelkich urządzeń elektrycznych

WŁASNE WARSZTATY ELEKTROMECHANICZNE.

Składy artykułów elektrotechnicznych.

Budowa kompletnych stacyi elektrycznych. Wyzyskiwanie sił wodnych do wytwarzania energii elektrycznej i zastosowania jej w przemyśle i gospodarstwach rolnych. — Większość znaczniejszych urządzeń elektrycznych w Galicyi od roku 1903 wykonała firma Sokolnicki & Wiśniewski.

Projekty, kosztorysy i porady techniczne bezpłatnie. 65

8 Wodociągi dla miast, miasteczek, zakładów publicznych i domów prywatnych 5

Zygmunt Rodakowski

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY WODOCIĄGÓW 65

dawniej biuro instalacyjne „Towarzystwa Akc. dla przedsiębiorstw elektrycznych, wodociągów i kanalizacyi“.

Wykonuje wszelkie poszukiwania za wodą, plany i projekty wodociągowe, ujęcia źródeł i wiercenia lub kopania studzien, całkowite wodociągi miejskie, zupełne instalacje wodociągowe w gmachach publicznych i prywatnych, klozety, łazienki od najprostszyszych do najwykwintniejszych, cyrkulacje wody gorącej, odpływy i kanalizację.

Materyał doborowy. — Wykonanie wzorowe — Ceny umiarkowane.

Kolejki wążkotorowe

do eksploatacyi lasu i torfu, dla cegielni, tartaków, cukrowni, gospodarstw rolnych, przedsiębiorców budowlanych i t. p.

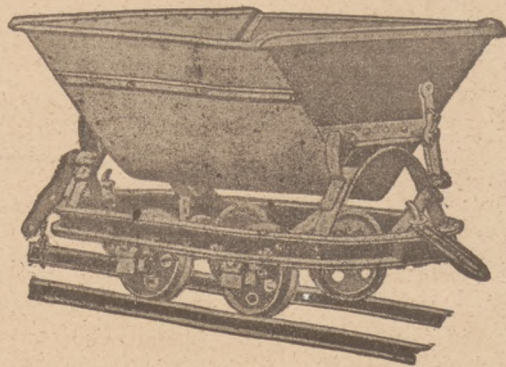
9 dostarcza i urządza 24

E. Giędziński, Lwów

ul. Jagiellońska 1. 3. (w gmachu wiedeńskiego Banku Związk.)

Kupno i najem.

Lokomotywy, szyny, tory przenośne i stałe, wózki rozmaitej konstrukcyi, tarcze obrotowe, rozjazdy, złożenia osiowe, koła, łożyska, śruby, lasze, gwoździe i t. p.

Wynajmuje koleje kompl. urządzone. Katalogi, kosztorysy i rysunki na żądanie darmo i oplatnie. Nowy i używany materyał, jakoteż części zapasowe zawsze na składzie. Specyalny oddział dla maszyn i klozetów torfowych.

75/2

Co i gdzie wyrabia się w kraju?

Umieszczenie w każdym numerze przez rok cały za jeden wiersz 5 kor., półr. 3 kor.

Aparaty piwne: (fabryka) J. Friedman, Stryj.

Asfalt: Skrzypiec i Sp., Tarnów.

Emil Kuźnicki, Oświęcim, Papa dachowa (płyty izolacyjne asfaltowe).

Giovanni Zuliani i Syn, Lwów.

Spółka kraj. budowniczych, Lwów.

Sosnowski & Zacharyewicz, Lwów.

Krajowa fabryka papy dachowej

i produktów terowych, Sina Kurtz,

Chrzanów.

H. et A. Lorie, Kraków.

Artykuły izolacyjne: M. Franz Przemysł, Dobromilska 1. 12, pat. Emulcyja bitumiczna i pat. *Passerol* przeciw wilgoci.

Artykuły techniczne: Stanisław Grünberg i Ska, Kraków Rynek 21. (Skład artykułów technicznych, elektrotechnicznych oraz krajowych wyrobów metalowych.)

Budowlane roboty: Z. Gościński, Lwów, Kopernika 17. (wyroby metalowe kąpielowe).

Broń: W. Szadkowski i S. Koczyński, Lwów, pl. Bernardyński 1. 3.

Browary: Pierwszy browar w kraju systemu gotowania parą Zygmunta Marsa i Braci w Limanowej.

Bielizna męska, damska, dla chłopców, dziewcząt i niemowląt — Wiktor Sedlaczek, Lwów, plac Kapitulny 3.

Carbolinum: Emil Kuźnicki, Oświęcim, (Krystal najlepsza pasowłoka dla dachów pawych).

H. et A. Lorie, Kraków.

Cement portlandzki: B. Liban i Sp., Podgórze-Bonarka.

Goleszowska fabryka portland cementu (Roman cement i wapno skaliste)

Cement drzewny: (Holzzement) Emil Kuźnicki, Oświęcim.

H. et A. Lorie, Kraków.

Cementowe wyroby: Giovanni Zuliani i Syn, Lwów.

H. et A. Lorie, Kraków.

Ceramiczne wyroby: Ign. Patkowski, Kołomyja (Warsztat dla wyrobu majoliki).

Chirurgiczne opatrunki: Fabr. „Tlen“, Lwów.

Cukry: Cukiernia Ferdynanda Theuera, Lwów, plac Halicki 12

Cukierki, bombony, czekolada, kakao, pierniki, biszkopty i ciasta wszelkiego rodzaju wyrabia Parowa fabryka cukrów i pierników Brandstädter i Ska we Lwowie.

Cykorya: I. Bar. Romaszkan, Horodenka.

Dachówki i dreny: Bracia Kanarek, Skowierzyn Zbydniów (fabryka dachówek).

Drut drzewny: Na zapalki i pudełka. Fabryka w Lubyczy Królewskiej M. Parnasa.

Elektrotechnika: Tranda Witold, Przemysł. Domiczek Karol, (Lwów, Sykstuska 23. Skład rowerów).

E. Hausmann Lwów, Pasaż Hausmana. Telefon 303.

Farbiarnie: Pierwsza kraj. farbiarnia i pralnia chemiczna Langier i Ska, Lwów.

Fajanse: Fabryka w Lubyczy Królewskiej M. Parnasa (naczynia fajansowe i cegły ogniotrwałe).

Goździane urządzenia: Bracia Bartik, Tarnów.

Gwoździe Sułkowskie do szyn: E. Giełdziński, fabryka kolejek wazkotorowych. Lwów, Jagiellońska 3. Patrz inserat str. 2.

Harmonium: Pierwszy jedyny wyrób harmonium nożnego amerykańskiego (sawkowego), Rudolf Haase, Lwów, Pijarów 7.

Instalacje: (wodociągi, kanalizacja, centralne ogrzewanie i wentylacja, dalej łaźnie mechaniczne, pralnie i suszarnie) Inż. Leonard Nitsch i Sp., Kraków.

Instalacyjny zakład dla centralnych ogrzewań, wodociągów i gazu, Julian Tokar, Kraków (Radziwiłłowska).

Chylewski, Hruby i Ska, dawniej

Wł. Niemeksza. Lwów, Kopernika 15 a.

Bracia Bartik, Tarnów.

A. Lów i Ska Lwów, Kollątaja (patrz anons).

Introligatorskie wyroby artystyczne: S. Astandt, Lwów, ul. Słoneczna 7.

Kamień szluczny: Fabryka kamienia szlucznego, Lwów.

Kamienniarские wyroby: Trembowla gmina miasta.

Kamieniołomy: Trembowla gm. miasta.

Konserwy z jarzyn i owoców. Fabryka parowa w Lubyczy Królewskiej M. Parnasa. Ogród handlowy.

Konserwy mięsne: Aleksander Sliżyński, Lisko.

Konfitury: (sorbety, woda kolońska) M. Gozdawa-Czekońska, Czortków.

Konstrukcyjne żelazne:

E. i L. Zieleniewscy, Kraków.

Koronki i hafty: Krzyżanowska Aniela, Oświęcim.

Kotłdy Wiktor Sedlaczek, Lwów, plac Kapitulny 3.

Kotły parowe: E. i L. Zieleniewscy, Kraków.

Korki i smołki: Z. Blaustein, Lwów, Kazimierzowska 17.

Lampy: Chylewski, Hruby i Ska, Lwów, patent. naftowe światło żarowe.

Likiery i rozolisy: Fabryka likierów i rumu (rafineryja spirytusu) K. Hr. Drohojowskiego w Bolanowicach.

Dawid i Józef Walosey w Stryju (rafineryja spirytusu i fabryka rumu).

Liny i powrozy: Towarzystwo powroźnicze w Radymnie:

a) dla przemysłu fabrycznego pasy do maszyn, wszelkie sznury, liny druciane, liny konopne dla gorzelni.

b) dla gospodarstwa domowego: sznury dla wieszania bielizny i rebsznury do stolów.

c) dla gospodarstwa rolnego: postronki, lejce, szleje, kantary i tp.

d) dla myślistwa i rybołówstwa: sieci do polowania, włoki, wędzierze.

Marynaty: F. Jachzel, Biała (wyrób sardynek, moskale).

Maszyny: Chylewski Hruby i Ska, Lwów, Kotły parowe. Browary, Młyny, Tarkaki, Motory ropne, gazowe.

E. i L. Zieleniewscy, Kraków.

MOTORY WYBUCHOWE, budowa młynów i urządzeń przemysłowych

Leon Heller, Lwów, Grodecka 35.

Maszyny i narzędzia rolnicze: Józef Szaynok, Rzeszów. Biuro techniczne.

Bracia Bartik, Tarnów.

Marek Feuerstein, Lwów, ul. Grodecka 1. 51.

Młyny: Józef Szaynok, Rzeszów. Biuro techniczne.

Bracia Bartik, Tarnów.

Leopold Herman, biuro techniczne, Lwów, ul. Grodecka 14 a. (młyny motorowe, motory i lokomobile).

Mebelowe roboty: Eisenbart Teodor, Lwów (zakop.).

Towarzystwo stolarzy w Kalwaryi

Zebrzydowskiej (skład komis. w Krakowie).

Miechy: Marek Feuerstein, Lwów, Grodecka 51. (pierwsza fabryka galicyjska).

Miody: Miód patoka, miód pitny, wosk, narzędzia i przybory pszczelarskie Spółka pszczelarska w Brzeżanach.

Metalowe wyroby: E. Wajdowski i Synowie, Lwów, Bema 17.

Naczynia emaliowane: Pierwsza gal. fabryka E. H. Friedmanna i Ski, Kraków-Dębni.

Odewnie i konstrukcje żelazne:

E. i L. Zieleniewscy, Kraków.

Jan Wehrstein Stryj, fabryka kujnej leizny (Tempergus),

Bracia Bartik, Tarnów.

W. Podhorodecki i Ska, ul. Polna 51 (wszelkie odlewy ze stali, żelaza i metalu, leizna kowalna — Tempergus).

Fabryka armatur, pomp inż. Karola Rudolphięgo i Ski w Trzebinie.

Fabryka Ks. A. Lubomirskiego, Lwów, Marcina 1. 11.

Bochenkiewicz Rafał, Gorlice wyrabia wszelkie odlewy maszynowe i budowlane.

Odlewy metalowe: E. Wajdowski i Synowie, Lwów, Bema 17.

Ogrodzenia siatkowe altany, werandy, i poręcze drogowe z rur stalowych jako nowość, praktyczne tanie i trwałe Józef Rossmann Nowy Sącz.

Ołowiane wyroby, plomby, płyty etc. Stanisław i Stefan Drzewiccy w Przemysłu ul. Węgierska 60.

Olówki: Majewski, Warszawa.

Organy kościelne i harmonium: Wyrób organów kościelnych i harmonium, Rudolf Haase, Lwów, Pijarów 7.

Osuszanie murów: F. Mossoczy, Lwów, Łyczakowska 22.

Grabowski, budown. Kraków, Gołębia 14. (sposobem patent. bez plam, kanalizacje budynków, izolacje murów)

Pasy maszynowe: (fabryka) Seweryn. Patzan, Żywiec.

Piece kalfowe: P. Swistek, Przemysł, Lipowa — Julia Duda, Jarosław. (Fabryka).

Pieczerła: A. Garfunkel, Lwów, ul Karola Ludwika 2.

Pilniki: Jan Sądel, Kraków, plac Matki 4. — Bracia Bartik, Tarnów.

Płyty izolacyjne: Skrzypiec i Ska Tarnów 2.

Powozy: Świński Wład., Stanisławów.

Pończoszkarskie wyroby: Bobrowska w Jaremczu.

Płótna Wiktor Sedlaczek, Lwów, plac Kapitulny 3.

Pościel Wiktor Sedlaczek, Lwów, plac Kapitulny 3.

Prasy olejne, pompy wodne (fabryka) J. Friedmann, Stryj.

Pompy: (studnie) E. i L. Zieleniewscy, Kraków.

Inż. Leonard Nitsch i Ska, Kraków.

Przyrządy gimnastyczne: Józef Szaynok, Rzeszów. Biuro techniczne.

Rękawiczki i bandaże: L. Kozub, Drohobycz, Rynek 30.

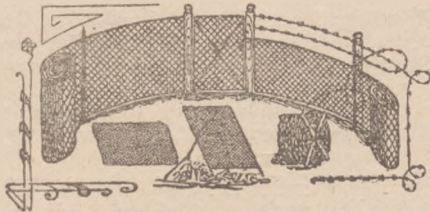
Rzeźbiarskie wyroby z drzewa: Tadeusz Sokulski Lwów, Łyczakowska 54, (oltarze, ambony itp. roboty snycerskie, pozłotnicze, ozdobne, odnawianie).

Siatki żelazne ogrodzenia siatkowe altany, werandy i poręcze drogowe z rur stalowych, jako nowośći praktyczne tanie i trwałe Józef Rossmann Nowy Sącz.

Sikawki: Bracia Bartik, Tarnów.

Ślusarskie wyroby: Spadkobiercy J. Górniaka w Przemyśle.

Siatki żelazne, meble i konstrukcye schodów żelaznych, wykonuje fabryka Józefa Goreckiego, Kraków.

Słomiane maty i materace: Fabryka „Hygiea“ J. Wojciechowski p. Kolomyją

Story do okien płócienne, patyczkowe i deszczulkowe Władysław Adamski, Lwów, Sobieskiego 4.

Studnie: Bracia Bartik, Tarnów.

Inż. Leonard Nitsch i Ska Kraków. Chylewski Hrubi i Ska, Lwów, Wiercenia studziń, ustawiania pomp.

Światło: Chylewski Hrubi i Ska, Lwów, Patent. naftowe światło żarowe, gaz powietrzny, motory ropne do oświetlenia elektrycznego.

Tablice emaliowane z napisem wszelkiego rodzaju wykonuje Pierwsza galicyjska fabryka E. H. Friedmanna i Ski, Kraków-Dębni.

Tapety: W. Adamski, Lwów.

Tartaki: Chylewski, Hrubi i Ska, Lwów.

Tektura dachowa, Skrzypiec i Spółka, Tarnów 2.

Tkackie wyroby: Jan Kopeński, Kęty, (sukna i koce).

Michał Miesowicz Korczyzna obok Krosna. Tkalnia płócien i skład wysyłkowy (wyroby z najlepszego przedziwa).

Marcin Brzek, Błażowa, wyrób lnia-nych i bawelnianych tkanin.

Bobrowska, wyrabia z sukna kra-owego serdaki, guńki w Jaremczu. Tow. tkackie w Glinianach.

Transmisye: W. Podnorodecki i Ska, Lwów, Polna 51. (wały transmisyjne, łożyska, sprzęgacze, koła pasowe i zębate i t. p.)

Tutki: K. Primus, Lwów.

Urządzenia mechaniczne cegielni i fabryka dachówek Józef Szaynok, Rzeszów. Biuro techniczne.

Waseliny: Jan Michnik, Bochnia (oleje maszynowe).

Wody mineralne: Rząca i Chmurski, Kraków.

Wyroby brązownicze i sprzęty kościelne S. Wilezyński, Lwów, Trybunalska 6.

Witraże i mozaiki szklane W. Ekielski i A. Tuch, Kraków, Wolska 31.

Zabawki klockowe (fabryka) Z. Janikowski, Kraków, Garbarska 5.

Zegary wieżowe najno wszęj konstrukc-ji i w różnych wielkościach M. Miesowicza w Krośnie.

OGŁOSZENIA

Najtańsza siła motory-

³⁸ czna 50% oszczędności

oryginalne szwedzkie 15

Motory i lokomobile

„AVANCE“

pędzone benzyną, naftą,
spirytusem lub surową
ropą

dostarczają 65

Chylewski, Hrubi i Sp.

Biuro techniczne i zakład instalacyjny

Adr. tel.: Chylewski, Lwów.

Lwów, ul. Kopernika I. 15a.

Dobry rachmistrz. — Co? 36 procent żadasz Szłoma, to za wiele.

— Nu co to jest za wiele, ja mam 6 dzieciów, to jak na każdego rozpadnie 6 procent, to ja i żone nie będziemy mieli nic.

Rządowo uprawniona

Fabryka wód mineralnych
sztucznych i specjalnie leczniczych
37 pod firmą 14

K. Rząca i Chmurski
w Krakowie, ul. św. Gertrudy 4.
wyrabia pod kontrolą Komisji przemysłowej Tow. lek. Krak. polecane przez toż Towarz.

Wody mineralne

odpowiadające składem chemicznym wodom: Bilińskiej, Gieshüblerskiej, Selterskiej, Vichy, Marienbadzkiej, Hamburg, Kissingen tudzież

specjalnie lecznicze

jak: litową, bromową, jodową, żelazistą, kwaśną, oraz wody lecznicze normalne z przepisu prof. Jaworskiego.

Sprzedaż cząstkowa w aptekach i drogueryach.

Cenniki na żądanie franco.

Główny skład 65
we Lwowie w aptece J. Wewiórskiego
ul. Halicka 5.

Komplety

PRZEMYSŁOWCA

rocznik II-gi

1904/1905

zbroszurowane

do nabycia

w Administracji.

Nr. telefonu 157, 179. 14.

Zakład gazowy miejski

we Lwowie — dostarcza

Maż pogazową (ter)

wypróbowany środek do ochrony drzewnych materiałów budowl. przeciw gaiciu.

PERWSZY ZAKŁAD
FOTO-CHEMIGRAFICZNY
E. TRZEMESKIEGO
we LWOWIE
ul. Trzeciego Maja 7.
Wykonuje:
FOTODRUKI, KLISZE
CYKLOGRAFICZNE
MIEDZIOTYPI
(AUTOTYPIE)
do celów ilustrowania
DZIEŁ NAUKOWYCH
i POWIEŚCIOWYCH
iAROTEŻ DO CENNIKÓW
FABRYCZYCH-PRZEMYSŁOWYCH
i HANDLOWYCH.

ZALOŻONY 1868

PRZEMYSŁOWIEC

TYGODNIK POPULARNY DLA SPRAW TECHNIKI I PRZEMYSŁU

Wychodzi w każdą sobotę rano.

Prenumerata wynosi: W AUSTRYI: miesięcznie K 1'20, kwartalnie K 3'50, rocznie K 14'—, W NIEMCZECH: kwartalnie M 3'50, rocznie M 14'—, W KRÓLESTWIE POI SKIEM: kwartalnie koron 4'—, rocznie koron 16'—.

NUMER POJEDYNCZY 40 hal.

Redakcja i Administracja: Lwów, ulica Akademicka 1. 26.
Telefon Nr. 806.

ZASTĘPSTWO NA KRÓLESTWO: Księgarnia E. Wende i Sp.
Warszawa (Krakowskie Przedmieście 9).

Ogłoszenia: od miejsca wiersza jednej szpalty drobnym drukiem (petit) 40 hal. Przy zamówieniach kwartalnych lub rocznych znaczny opust. — Pomieszczenie FIRMY w rubryce „Co i gdzie wyrabia się w kraju?” za jeden wiersz na rok cały (52 razy) K 5'—, na pół roku K 3'—.

Prenumeratę przyjmują wszędzie biura dzienników i księgarnie oraz Administracja „PRZEMYSŁOWCA“, Lwów, przy ulicy Akademickiej 1. 26.

PRZEDRUK JEDYNIEM ZA PODANIEM ŹRÓDŁA.

Redaktor naczelny: inżynier cywilny Edmund Libański.

TREŚĆ:

1. Dowód uzdolnienia dla handlu.
2. Sprawy przemysłowe. Znaczenie kolei lokalnej przemysłowej ze stacji Zakopane na hale gąsienicowe pod Swinnicę.
3. Sprawy techniczne. O dachówce cementowej (*Prof. Br. Pawlewski*).
4. Pouczenia i przepisy. Kity do spajania pasów maszynowych. — Przeciw zamrażaniu szyb. — Drzewo w zimie ścinane.
5. Głosy z kraju. Narowy szlachackie — o zawód handlowy (dokończenie).
6. Sprawy kobiece. O reformie wychowania kobiet (*R. Centnerszwerowa*).
7. Kronika techniczno-przemysłowa. — Samochód rolniczy. — Celuloid ogniotrwały. — Naftowe rynki zbytu w Europie. — Poparcie przemysłu krajowego. Nowe tereny naftowe.
9. Nadesłane.
10. Bibliografia.
11. Fejleton. W krainie jedwabiu (*Edmund Libański*).
12. Z różnych dziedzin. Z higieny przemysłowej.

Dowód uzdolnienia dla handlu.

W Izbie handlowej i przemysłowej odbyła się ankieta kół handlowych, w sprawie uchwalonego przez nieustającą komisję przemysłową Rady Państwa projektu zmiany ustawy przemysłowej, wprowadzającego dla zawodów handlowych dowód uzdolnienia (Befähigungsnachweis).

Projekt ustawy żąda, podobnie jak w rzemiośle dowodu uzdolnienia, który można uzyskać przez 6-letnią praktykę w zawodzie na stanowisku pomocnika (śliczna praktyka... u kupców galicyjskich!), względnie przez ukończenie pewnych szkół.

Rząd zajmuje słusznie stanowisko odporne. Kierownik Ministerstwa handlu hr. Auersperg oświadczył w Komisji, że jeżeli może być w ogóle mowa o dowodzie uzdolnienia, to nie w tem ścisłym znaczeniu, ale w formie dowodu ogólnego wykształcenia (Bildungsnachweis).

W dłuższej dyskusji, przemawiali za dowodem uzdolnienia PP. Jabłoński, Kauczyński, Abrysowski, Lewicki, Borys i Bardasz; przeciw PP. Besen, Reich, Strisower, Scheinbach, i Rauch.

P. Jabłoński (Drohobycz) utrzymywał, że uczniom i pracownikom kupieckim zbywa zupełnie na wykształceniu ogólnem i zawodowem,

że nieraz nie umieją czytać i pisać, (bo p. kupcom z tem dobrze — płacąc mało i używają pomocników do różnych usług. *Przyp. Red.*), że do kupiectwa biorą się ludzie niefachowi (a od czego np. Związek kupców — stowarzyszenie zawodowe?), którzy gdzieindziej nie mieli powodzenia, nie rozumiejąc się na niczem kupują towar zły i drogi, i powodują, że publiczność skarży się na niesumienność kupców.

P. Abrysowski oświadczył się w imieniu Towarzystwa kupców i młodzieży handlowej w obszernym wywodzie również za wprowadzeniem dowodu uzdolnienia dla kupiectwa, i zażądał, ażeby wykazanie dowodu uzdolnienia na razie przynajmniej dla miast większych było obowiązuje.

P. Lewicki i Aleksander stwierdza, że stosunki kredytowe zwłaszcza wobec zagranicy z powodu opłakanego stanu naszego kupiectwa są bardzo niepomyślne. Fabrykanci wskutek częstych niewypłacalności naszych kupców, łatwego i ciągle praktykowanego przenoszenia tej samej firmy z kolei na naszych członków rodziny itp. niedowierzają naszym kupcom. Cierpi na tam cały stan kupiecki. Wprowadzenie dowodu uzdolnienia utrudni przenoszenie firmy, a w każdym razie uwolni stan kupiecki od t. zw. jednodniowych

Fabryczny skład maszyn, motorów, kas ogniotrwałych, sikawek, pomp i wszelkich artykułów technicznych. Projektuje i urządza gorzelnie, browary i tartaki, fabryki krochmalu i syropu kartoflanego. Cegielnie, młyny wodne i parowe, jakoteż wszelkie inne zakłady fabryczne i przemysłowo-gospodarcze. Urządzenia dla elektrycznego oświetlenia i przeniesienia siły. Wodociągi i ogrzewania centralne. Wykonywanie wszelkich dotyczących projektów i robót rekonstrukcyjnych. Specyalność! Młyny motorowe, motory i lokomobile do poruszania zapomocą gazy, spirytusu, ropy naftowej i motory ssąco-gazowe do wytwarzania gazu.

Zaprzyśiężony rzeczoznawca c. k. Sądu krajowego we Lwowie.

Pierwszy krajowy zakład budowy młynów

Leopold Hermann

BIURO TECHNICZNE.

Lwów, ul. Grodecka 14 a.

firm, które całemu stanowi kupieckiemu szkodzą.

P. Kauczyński mniema, że po zaprowadzeniu dowodu uzdolnienia kapitalista będzie się łączył z fachowcem, i taka asocjacja podniesie stan kupiecki.

P. Scheinbach (Przemysł) uważa ustawę projektowaną za reakcyjną; jestto ogromne ścieśnienie wolności handlowej, sprzeczne z duchem czasu.

P. Besen oświadcza się również przeciw dowodowi uzdolnienia i wykazuje, że jest winą kupców, iż *personal jest niewykształcony*, gdyż nie dają mu czasu wolnego do kształcenia się w szkołach. Czas **praktyki** jest **nadużywany do posług** a nie do nauki. Żąda w miejsce dowodu uzdolnienia, minimum płacy i maximum czasu pracy, oraz wprowadzenia w życie jednolitych gremiów kupieckich.

PP. Strisower (Jarosław) i Reich (Lwów) są przeciw dowodowi uzdolnienia.

P. Borys (Przemysł) zwalcza argumenty przeciwników dowodu uzdolnienia. W Galicyi panuje anarchia zupełna w handlu. Równocześnie z zaprowadzeniem dowodu uzdolnienia należy jednak pomyśleć o utworzeniu odpowiednich szkół.

P. Rauch (Stanisławów) zwraca uwagę, że pierwsza to ustawa w

Austrii, której nie wzięto skądinąd. We Francyi, Anglii, Niemczech, gdzie handel stoi wysoko, nikomu nie przychodzi na myśl żądać dowodu uzdolnienia od kupca. Gdyby nawet coś podobnego miało być wprowadzone, to przecież istnieje różnica między kupcem we Lwowie, a w małym miasteczku. Stosunków tych nie można jednolicie traktować. Tyle, co do ankiety!

Każdy, który w zetknięciu z życiem praktycznym, z życiem przemysłowym i handlem, wyrobił sobie dokładne pojęcie, ile to mamy ludzi niedołączonych, niesumiennych, nieuków, posiadających jednak świadectwa i dowody uzdolnienia, rozumie bezowocowość tych usiłowań.

Dowód uzdolnienia — naszym zdaniem — zupełnie nie wpłynie na zmniejszenie tak zwanej „niesumienności kupieckiej“ i nie przyczyni się w niczem do poprawy stosunków w kupiectwie galicyjskiem ani poprawy stosunków kredytowych.

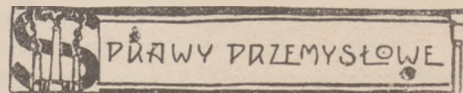
Dowód uzdolnienia nie jest ani gwarancją sumienności, ani zdolności kredytowej, ani zapewnienie, że pracownicy kupieccy i uczniowie będą istotnie kształceni w swym zawodzie.

Widzimy w tych reakcyjnych dążnościach te same momenty, które i w rzemiośle zmierzają do powrotu ku cechom średniowiecznym...

Nie energia, nie praca, nie solidarność zawodowa, idąca z postępem i duchem czasu — przystosowująca się do odmiennych warunków bytu, ale lenistwo, ciasnota poglądów, zawiść koleżeńską, objawy nieudolności, wzdychające do „dawnych“ dobrych czasów.

Zapóźno!... nie cofniecie życia fa!

Pisaliśmy niejednokrotnie o błędach i przyczynach niskiego poziomu naszego kupiectwa — nie będziemy teraz ich powtarzać; zwracamy tylko uwagę naszych czytelników na artykuł p. Trampczyńskiego: „Narowy szlacheckie i zawód handlowy“ (dołączenie w niniejszym numerze).

Znaczenie

kolei lokalnej przemysłowej ze stacji Zakopane na hale gąsienicowe i pod Swinnicę.

1. Wielka ilość plodów kopalnianych w Tatrach a szczególnie wyborny granit szary lub czerwony, oraz wysoko procentowa ruda żelazna — do dziś dnia wskutek braku komunikacji leżą odłogiem.

(Mapa geologiczna Dr. V. Uhliga wydana przez Akademię Umiejętności we Wiedniu 1895 o tem jasno przekonywa).

Edmund Libański.

W krajnie jedwabiu.

II.

(Przemysł i moda. — Jak pojawia się moda. — Wzrost lub upadek przemysłu. — Przystosowanie fabryk. — Cuda przemysłu tekstylnego. — Surogaty jedwabiu. — Jedwab sztuczny. — Chardonnet. — Bawełna strzelnicza jako przędza jedwabna. — Szklane jedwabniki. — Przyroda, technika i przemysł).

(Dokończenie.)

Pokuszono się o to i udało się. Jeszcze w r. 1814 skonstatował Mercer, że bawełna pod działaniem ługu sodowego nabiera połysku jedwabnego; sprawa ta jednak nie przybrała większych rozmiarów i dopiero Chardonnet stał się twórcą produkcji jedwabiu sztucznego.

Z bawełny, a więc z produktu roślinnego otrzymuje się pod działaniem kwasu siarkowego i azotowego *nitrocelulozę* (znaną bawełną strzelniczą). Z tego wybuchowego materiału, otrzymuje się także przędzę jedwabną, zupełnie potulną, nie mającą wcale ni szczyjących własności pokrewnego dynamitu.

Oto rozpuszczoną w eterze nitrocelulozę, przepuszcza się przez jedwabniki sztywne, szklane rurki z cieniutkim otworem. Przez ten otwór wy-

ciska się cieniutkie niteczki, — krzepnące w zetknięciu z wodą przędzę odrazu nawija się na motowidło. Następnie denitruje się ją, to znaczy pozbawia e k s p l o d u j a c e j własności, myje, suszy i otrzymuje nitki jedwabiu, który jest 6 razy tańszy od naturalnego; posiada ten sam połysk i da się użyć zupełnie tak samo jak produkt kokonów.

Najnowszymi czasy zajął świat przemysłowy nowy produkt wynaleziony niedawno w Ameryce, nazwany „Viscozą“.

Wedle Stearna Viscozę otrzymuje się ze 100 części celulozy moczzonej przez 24 godzin w 17% wodniku sodowym, poczem nadmiar alkaliów usuwa się aż do 1/3 pierwotnej wagi i zadaje dwusiarciem węgla. Tym sposobem otrzymaną masę przerabiają na jedwab sztuczny np. Tow. Zjednoczone w Frankfurcie nad M. i Cellulose Company Wilmington w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Żaden dział przemysłu tekstylnego nie rozwijał się tak szybko jak fabrykacja sztucznego jedwabiu. Jak przy każdym nowym wynalazku, tak i tu jednak obiecywano sobie, że jedwab naturalny nie wytrzyma konkurencji i zejdzie na plan drugi we wszystkich gałęziach, gdzie był dotąd używany.

2) Granitu jakość ocenił zakład probierczy wiedeński — i wydał opinię, streszczającą się w słowach: „*Der Granit von Zakopane reihet sich seiner Eigenschaften nach den besten Graniten an*“.

3) Zapotrzebowanie granitu w najbliższych latach będzie wskutek zbiegu okoliczności nadzwyczajne:

a) do Wawelu: według zdania p. dyrektora Hendla: na słupy, schody, posadzki, oddrzewia i t. d. według zdania kamieniarzy wartości około 100'000 koron.

b) do kanału Kraków-Dziedzice: 7 słuz i 3 porty — około 5.000 m.³, wartości 1,200'000 koron — ładuga na 1'250 wagonów, pismo Ekspozytury c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych w Krakowie l. 225 z 29 9 1905.

c) rocznie: na bruki w Krakowie, minimum 2.000 m.² — wartości 35.000 koron — ładuga na 83 wagony;

d) na bruki w Podgórzu, N. Sączu, Tarnowie, Bochni i t. d. minimum 2.000 m.² — wartości 35.000 koron — ładuga 83 wagony;

e) na bruki we Lwowie minimum 5.000 m.², t. j. wartości 90 tysięcy koron — ładuga na 200 wagonów;

f) na szuter dla c. k. Namiestnictwa: (L. 60.055/903: 1.000 wagonów — wartości 40.000 koron;

g) pomniki najmniej 100 sztuk,

wartości 40.000 koron — ładuga 30 wagonów;

h) na schody do kościołów, szkół, szpitali — na cokoly do większych budowli — na posadzki i słupy, wartość około 20.000 koron;

4.) oprócz granitu znajdują się także: dolomit we wielkich pokładach, z którego wyrabia się cement;

5) wapień muszlowy czyli jarezec, koloru brązowego i wapień różowy, zwany także marmur — i

6) piaskowiec kwarcytowy, czerwony i popielaty — wszystkie przyjmujące bardzo dobrze politurę i bardzo użyteczne do różnych celów architektonicznych i przemysłowych;

7) Granit eksploatują w całym świecie — w Austrii samej w 356 łomach, z tego w Czechach w 178, a na Ślązku w 38 łomach — z kąd my do dziś dnia sprowadzamy — Węgry z tamtej strony Tatr w 47 łomach — tylko nasz granit pierwszorzędnej wartości leży odłogiem wskutek braku komunikacji z halami w Tatrach;

8) Ruda żelazna zawierająca 54 — 57% żelaza na podstawie badań fachowców i handlarzy rudą z Katowic w r. 1904 — ładuga minimum 450 wagonów rocznie — wartości 94'500 Marek loco Zabrze — mimo korzystnych ofert polskich, angielskich i pruskich — odłogiem leży tylko z powodu braku komunikacji z dwor-

cem kolejowym Zakopane 8 kilometrów odległym.

9) Koleją tą zwożonyby rocznie do zakładów fabrycznych w Kuźnicach: 200 wagonów drzewa na tekturę, 100 wagonów węgla, dla suszarni, 20 wagonów potrzeb gospodarskich dla zakładu wychowawczego W. hr. Zamojskiej — a wywożonyby 300 wagonów tektury na dworzec zakopiański.

10) Na halach pod Kościelcem i Swinnicą — powierzchni 1'385 morgów mierzących — tak wielkich jak 170 razy rynek krakowski — właściciele góralscy wypasają tam tylko 200 krów i 1'000 owiec lub kóz — a cały nabiał przerabiają na bryndzę i serki — z braku codziennej komunikacji z Zakopanem, aby świeże mleko i masło sprzedawać — podczas gdy w Zakopanem sprzedaje się 70.000 kłgr. mleka i masła z Łuczarnowic i Żywca.

11) Na halach gnije dużo wyborowego siana z powodu niemożliwej zwózki osobliwie, gdy jesień raptownie nastąpi z jej mgłami i opadami — przepada około 200 wagonów siana rocznie.

12) Kosodrzewina pokrywa całą płaską część hal a nieraz pnie się i pod górę. Z kosodrzewiny wyrabia się oleum pini pumilionis — kilogram płaci się 36 marek — bardzo wielkie zastosowanie mający we farmacji. Dziś Galicya, a prawdopo-

Musiano jednak wkrótce zredukować użycie do określonych granic w dziale tekstylno-ornamentacyjnym, gdzie rzeczywiście taniością i żywym połyskiem wyrugował jedwab naturalny.

W latach 1898/9 z powodu nadzwyczajnej konsumpcji kosztował 1 kg. sztucznego jedwabiu około 60 marek, w r. 1900 spadła cena na 17 marek, z początkiem zaś r. 1904 podniosła się znowu do wysokości 30 marek. Wskutek tej podwyżki Zjednoczone Tow. sztucznego jedwabiu w Elberfeldzie i Frankfurcie n. M. zamknęły bilans za rok zeszyły nadzwyczajnymi zyskami, płacąc 15% dywidendy.

Tow. francuskie Societé Anonyme de la soie de Chardonnet à Besançon w r. 1903 dało akcyonaryuszom 2½ milionów kapitału zakładowego.

Ogólna produkcja dzisiejszych fabryk wynosi około 1 mil. kg. jest więc jeszcze nieznaczna w stosunku do 20½ mil. zużytego jedwabiu naturalnego; uwzględnivszy jednak, że to początki tego przemysłu i coraz większe zapotrzebowanie, można przypuszczać, że z czasem przybierze olbrzymie rozmiary.

Tak chemia i technika podpatrzyły warsztat przyrody, pomnożyły produkt poszukiwany, obniżyły koszt oto nowoczesne czarodziejki, zwiększa-

jące zasób pożądaných produktów i ułatwiające równocześnie ich nabycie. Poznawanie przyrody jest pierwszym zasadniczym kamieniem węgielnym postępu — poszukiwanie środków dla sztucznego naśladownictwa dla rozszerzenia dobrobytu i zdobyci cywilizacji na szerokie warstwy, to dążność techniki i przemysłu.

I warto zapytać co może większy budzić podziw: czy odkrycie przemiany jedwabnika i wynalazek spożytkowania nitek kokonów przed 45 wiekami, czy pół wieku temu wynaleziony jedwabnik szklany i jedwab z nitrocelulozy? Podpatrzenie warsztatu przyrody i naśladownictwo!

I jedno i drugie jest podziwu godne. Obie te dążności ducha ludzkiego tworzą i utrwalają kulturę, warunkują rozwój ludzkości i trzeba tak wychowywać młode pokolenie, by umiało patrzeć w świat, patrzeć w życie, umiało widzieć, rozumieć i użytkować to wszystko, co budzi odwieczne moce ducha ludzkiego i rozwija dążenia naprzód ku lepszej przyszłości...

dobnie Królestwo i Poznań sprowadzają z Lipska, Monachium lub Hamburga.

13) Wzmagająca się z każdym rokiem turystyka w Tatrach miałyby z tej komunikacji także korzyści, gdyż według statystyki kolejowej w roku 1904 sprzedano w Zakopanem 31.182 biletów na wyjazd poza Chabówkę — t. j. po odtrąceniu już ruchu lokalnego — mimo, że klimatyka wykazuje tylko 10.960 osób meldowanych.

Połączenie Zakopanego przez góry ze Szczyrbskim jeziorem — stacją kolejową węgierską — jest technicznie zupełnie możliwym.

14) Konsorcjum: Dr. Henryk Jordan (Kraków) — Dr. Chramiec (Zakopane) — Dr. Danielak, poseł (Zakopane) — A. Wysocki (Lwów) i W. Dzieslewski inżynier (Lwów, Koralnicka 2) — stara się o doprowadzenie do skutku wyż wymienionej komunikacji — najprzód tylko do *Lilionego* — motorami wolnoelektrycznymi. Codziennie przy 14-godzinym ruchu będzie 20 wozów 192 ton wszelkiego gatunku towaru z gór dowozić na stację Zakopane.

Resztę siły elektrycznej będzie obsługiwać tramwaj podczas sezonu na linii Zakopane-Kuźnice, a po sezonie pędzić ślifiarnię i szutrownię granitu.

15. Koszt kolejki tej 11 kilometrów długiej — z Zakopanego (stacji) na *Lilione* — do granicy węgiersko-galicyjskiej, — która leży tylko 1 kilometr od Świnnicy

a 2.000 mtr. nad powierzchnią morza — wynosi *dwa miliony koron* według kosztorysu zrewidowanego przez specjalistę inżyniera E. Struba z Zurychu.

Konsorcjum i interesanci — osób 280 ze wszystkich dzielnic Polski — zadeklarowali — licząc w to i przyobiecana gwarancją 4.000 koron z Krakowa — 300.000 koron — a brakuje jeszcze 33.333 koron — do 1/6 przypadającej według ustawy o kolejach lokalnych z 17. lipca 1893 na interesantów.

Konsorcjum czyni starania, aby kraj — uznawszy użyteczność publiczną tej kolei — zagwarantował 4/6, t. j. około 60.000 koron — a c. k. rząd 1/6, t. j. około 15.000 koron rocznie.

16) Nareszcie należy nadmienić, że w Austrii i zagranicą towarzystwa akcyjne, które powołują do życia koleje przemysłowe w celu eksploatacji węgla, rudy, granitu, wapna i t. d. — czynią to często w ten sposób, że same eksploatują i kolej i pokłady kopalin — na przykład w Austrii: Graz-Köflacher Eisenbahn u. Bergbaugesellschaft — dla węgla i rudy; Nordbahn (Ostrau-Friedländerbahn — dla węgla i rudy? w Niemczech: Westdeutsche Eisenbahn — dla lupku; Harzbahn — granitowe kostki; Klosterbergbahn — granit; w Szwajcaryi:

Rorschach-Heiden: kamienie; Ennetmoos-Stanserhorn: kamienie; St. Triphon: marmur; Laufen-Basel: kamień; Ostermundigen Steinbruchbahn; Francya:

Lyon — Saint Just: kamień, Laon-Ville: kamień i t. d.

Chcąc w ten sposób eksploatawać w Tatrach granit, dolomit, rudę itd. — należałoby kapitał zakładowy powiększyć o 100.000 koron.

Wszelkie objaśnienia dalsze dla okazania znaczenia tej komunikacji są wobec powyższych treściwych motywów zbyteczne.

Prof. Br. Pawlewski.

O dachówce cementowej.

(Ciąg dalszy.)

3. Dachówka gliniana wytrzymuje bardzo dobrze wpływy atmosferyczne i zmiany klimatyczne, znaczne ciepła i znaczne mrozy, susze i wilgoć wszelką. Nie zauważono, by dachówka gliniana przy tak różnorodnych wpływach ulegała psuciu się, niszczeniu. Są przykłady znane, że dachówka taka bez szkody, bez zniszczenia przetrwała na budynkach 100, 200, a nawet i 300 lat, co wobec krótkości życia ludzkiego można nazwać wiecznością, a dachówkę glinianą wieczną, wiecznotrwałą. Zwykła dachówka gliniana przeszła przez ogień, z powierzchni przynajmniej jest ona nadtopioną, gładką, szklistą, a jako taka nie daje gruntu, na którym mogłyby się odpowiednio osadzać nasiona, spory roślin, zarodki żyłatek itp. To też na tak niepodatnym gruncie nasiona

Z różnych dziedzin.

Z higieny przemysłowej.

(Dokończenie.)

Jeżeli robotnik nie usłucha z nieświadomości, a jeszcze częściej z musu tego ostrzeżenia, to zjawiają się następne objawy już daleko groźniejsze. Cera nabiera ołowianego koloru, zjawiają się kłójące bóle w okolicach żołądka i kiszki, trawienie szwankuje, a w końcu występują bolesne kurcze, częściowy lub całkowity paraliż i śmierć. Rozpatrzmy później wypadki, w których ołów nie jest złem koniecznym, ponieważ daje się zastąpić innymi substancjami. Jeżeli w tych zawodach ołów jest jeszcze w ogólnym użyciu, to jest to wina właścicieli fabryk, braku odpowiedniego prawodawstwa, a po części i samych robotników, że nieświadomi grożących im niebezpieczeństw nie upominają się i nie wal-

czą o usunięciu ołowiu z tych gałęzi produkcji.

Zresztą i winą tego nazwać nie można, bo któż ich pouczył o tych niebezpieczeństwach, kto im na nie oczy otworzył? Inaczej nieco rzecz się przedstawia w tych zawodach, gdzie narazie przynajmniej ołów nie daje się czem innym zastąpić. W tych wypadkach pozostaje droga półśrodków, wspomnianych już środków ostrożności. I tu należy wziąć pod uwagę trzy czynniki: prawodawstwo, pracodawca i pracownik. Prawodawstwo powinno wydawać przepisy środków ostrożności w tych zawodach i przez inspektorów fabrycznych przestrzegać ich wykonywania. Pracodawca powinien dbać o możliwość sumiennego wykonywania tych przepisów przez zaprowadzenie odpowiednich urządzeń. Pracownik wreszcie powinien być świadomym wszystkich grożących mu niebezpieczeństw i energicznie dopominać się o zapro-

wadzenie ochronnych urządzeń, wreszcie strzedz się lekkomyślności i niedbalstwa w tych wypadkach, gdzie zachowanie ostrożności już tylko od niego zależy. Robotnik musi pamiętać, że jeśli nie zachowuje środków ostrożności tam, gdzie daną jest mu możliwość tego, daje do ręki fabrykantom broń przeciwko samemu sobie, broń tych częstych argumentów, że robotnik sam sobie winien, bo nie chce korzystać z danych mu do rozporządzenia środków ostrożności. Już były wypadki, że wskutek tego znoszono ochronne urządzenia tam, gdzie je zaprowadzono, i w rezultacie korzystała na tem kieszeń pracodawców, a traciło zdrowie pracowników. Przejdźmy teraz do owych środków ostrożności. Rodzaj ich wypływa z tego, cośmy już wyżej powiedzieli o drogach, jakimi ołów dostaje się do organizmu. Na pierwszym więc miejscu postawić należy dobrą wentylację, mokre za-

spory, zarodki albo umierają całkowicie, albo z nastaniem deszczu łatwo będą zmyte i z dachówki usunięte. Zapleśniała dachówka na budynkach należy do wielkich rzadkości. Nic też dotąd nie słycać, by dachówkę glinianą niszczyły jakieś owady lub robactwo, a znane są przykłady, że owady niszczą żelazo lub nawet trujący ołów, gnieźdzą się w tych metalach, świdrują je. O niszczeniu dachówki glinianej przez organizmy zwierzęce lub roślinne nie może być dotąd mowy.

4. Fabrykacja dachówki glinianej, czy to ręcznej, czy maszynowej jest prawie wszędzie dość mocno rozwinięta, dość znana. Sprawozdanie Izby handlowej krakowskiej za rok X. str. 381. podaje, że w Galicyi liczy się do 1000 cegielni mniejszych i większych wyrabiających do 20,000.000 sztuk dachówek. Cegielnie te zatem zatrudniają kilkadziesiąt tysięcy robotników i robotnic, mniej lub więcej wyszkolonych. Zresztą fabrykacja dachówek pod nadzorem majstra fachowego nie wymaga specjalnej zręczności, specjalnego uzdolnienia — jest ona dosyć prostą i łatwą. Na brak robotnika przy wyrobie dachówki glinianej narzekać nie będzie można, a wyrób dachówki można prowadzić na wielką i na małą skalę. Wyrób dachówki glinianej na wielką skalę daje materiał jednostajniejszy, tańszy — zatem dla ogółu dostępniejszy. Jednakowoż i wyrób na małą skalę jest korzystnym i poplatnym, chociaż kosztowniejszym. Jeżeli dachówka wyra-

biana pod Wiedniem, w Göding, Wieneberg może się rozchodzić w Galicyi, to i miejscowa galicyjska, powinna być po niższej cenie wszędzie znaleźć zastosowanie. Zarządy fabryk dachówki glinianej z jednej strony, zarządy kolejowe z drugiej powinnyby się postarać o ułatwienie w cenie i transporcie — wtedy i dachówka prędzej znajdzie się na dachach budynków włościańskich i gospodarskich.

5. Nie można też pominąć jednej, chociaż mniej ważnej okoliczności. Stare zamczyska, budynki miejskie kryte dachówką glinianą robią na widzu miłe, poważne wrażenie, a budynki włościańskie lub gospodarskie, kryte w podobny sposób na tle zieleni drzew, na tle pól, już z daleka nęcą oko, zalecają właściciela takich budynków, wskazują na jego zapobiegliwość, staranność i pewną zamieszłość. Malowniczości tych widoków zaprzeczyc nie można.

Stowem, za użyciem dachówki glinianej bardzo wiele przemawia, należy to użycie jak najbardziej popierać, a dachówkę glinianą wszelkimi sposobami rozpowszechniać.

A teraz wróćmy do dachówki cementowej, którą zaczęto wprost forsować u nas w ostatnich czasach. Zobaczymy, czy to forsowanie jej jest uzasadnionem, czy raryonalnem?

Zastrzegam się z góry, że nie należę do bezwzględnych przeciwników dachówki cementowej; wiem dobrze, że często nawet z dobrych materiałów można zrobić rzecz złą i odwrotnie, z materiałów dość

lichych nawet rzecz stosunkowo dobrą. Dobra dachówka cementowa może oddać usługi tam, gdzie niema mowy o kryciu dachów blachą, lupkiem lub dachówką glinianą, gdzie niema tej ostatniej pod ręką. Sam nie tak dawno popierałem subwencjonowanie wyrobu dachówki cementowej w Sokalskiem, gdzie brak dachówki glinianej, brak innych odpowiednich materiałów do krycia dachów. Ale też z góry zaznaczam, że nie znam powodów, dla których należałoby dać dachówce cementowej pierwszeństwo przed dachówką glinianą, gdyż jeden główny powód, że wyrób dachówki cementowej nie wymaga większych nakładów nie powinien w tej sprawie być rozstrzygającym, a zaś drugi powód, że dachówka cementowa jest tańszą od glinianej jest często wątpliwym, a z czasem okaże się i złudnym, zresztą wszystkie inne powody wskazują, że materiał ten będzie zawsze gorszym od dachówki glinianej. Zaznaczyć też potrzeba, że dachówka gliniana jest materiałem znanym, o ustalonych własnościach, gdy tymczasem o dachówce cementowej, ściśle rzecz biorąc, prawie nic nie wiemy, nie wiadomo czego od niej wymagać mamy, czy nasze wymagania się sprawdzą i czy nas zadowolą. Dachówka cementowa ma za sobą 50—60 lat historii, nowością zatem nie jest, a pomimo to, o dachówce tej bardzo mało co powiedzieć dziś można, więcej w literaturze znajdziemy narzekań na ten materiał, niż wskazówek, jak go otrzymywać, jak on się zachowuje

mianie fabryk, a gdzie to jest możliwem — zastosowanie wsysaczy (exhauzatorów), które pochłaniają wywiązujący się pył odrazu na miejscu wytwarzania. Duże usługi oddają też respiratory, czyli maski na usta i nos, zawierające watę i nie dopuszczające cząsteczek ołowiu do dróg oddechowych. W ten sposób można prawie zupełnie zapobiedz dostawaniu się ołowiu do płuc. Cząsteczki ołowiu w płucach nietylko dlatego są szkodliwe, że drażnią błonę śluzową, obniżając odporność na gruźlicę, lecz i dlatego, że ołów z tych cząsteczek przenika do naczyń krwionośnych, tą drogą dostaje się do organów trawienia i wywołuje te same zjawiska chorobowe, co i cząsteczki bezpośrednio przełknięte. Jednym z najważniejszych środków ochronnych jest dbanie o jak największą czystość rąk i ubrania wtedy, kiedy robotnik zabiera się do jedzenia. Do tego potrzeba, aby w fa-

bryce, lub w warsztacie była dostateczna ilość umywalni, w którychby robotnik przed wyjściem z pracy mógł sobie dobrze ręce umyć. Stanowczo trzeba unikać jedzenia w obrębie fabryki, a dlatego trzeba, żeby robotnik miał dostateczną pauzę południową, aby mógł spokojnie zjeść w domu obiad. Wskazaniem byłoby też, aby fabryka wydawała każdemu robotnikowi płócienny płaszcz, używany tylko przy pracy. Do tego wszystkiego trzeba dodać, że krótszy czas pracy, nie wyczerpując tak pracownika, sprzyja lepszemu wogóle stanowi jego zdrowia, a zatem szkodliwe wpływy zawodów, połączonych z trującymi substancjami, powinny być choć w części równoważone krótszą w nich pracą. Oto główne zasady ostrożności, które mogą w dużym stopniu zapobiedz chorobie ołowianej tam, gdzie ołów nie daje się jeszcze wyrugować.

Nie możemy wyliczyć wszystkich zawodów, w których robotnicy muszą się stykać z preparatami ołowiu, zwróćmy uwagę tylko na najważniejsze. Na pierwszym więc miejscu znaleźć się muszą robotnicy, mający do czynienia z zawierającymi ołów farbami, przy ich wyrobie, lub przy ich użyciu do malowania maszyn i t. p. W skład farby białej wchodzi związek ołowiu, zwany białą ołowianą. Biel ołowiana przechowywa się w kawałach, lub w proszku, i gdy ją robotnicy wydobywają łopatkami z pak, są narażeni na wdychanie kurzu ołowianego i walają sobie ręce. Wymatowane i wyschnięte części maszyn wygladza się szorstkim papierem, przyczem też wywiązuje się dużo kurzu. Umywalnie prawie są nieznanne, respiratory również, wentylacja zwykle niedostateczna. Na poważne niebezpieczeństwa ze strony pyłu i gazu ołowianego są narażeni robotnicy w

w użyciu, jak on jest wytrzymałym i t. d. Rzecz paradoksalna — a jednak prawdziwa, jak to niżej okażemy, jak się o tem przekonamy.

Dachówki cementowe zaczęto po raz pierwszy wyrabiać w Staudach nad jeziorem Chiem w latach 1840—1850. Używano tam do tego celu cementu rymańskiego, a nie dzisiejszego cementu portlandzkiego. Cement ten jest rodzajem wapna hydraulicznego, twarzenie jego odbywa się głównie tak, jak twarzenie zaprawy murarskiej t. j. polega głównie na karbonizacji, a w dalszym dopiero rzędzie na silifikacji, czyli skrzemianiu. Cement taki, czy dachówka z niego otrzymana będzie tem trwalszą, im jest starszą, to znaczy, im powolnie zachodzące procesy karbonizacji i skrzemiania dalej zajdą. Znanym jest fakt, że stare zaprawy murarskie są mocniejsze i twardsze od świeżych. Zaprawy starych zamczysk, starych murów pod oskardami dają skry. Toż samo i z dachówką z cementu romańskiego ma miejsce. Przytaczamy fakt, że budynki tyrolskie przed 50—60 laty kryte dachówką cementową dobrze się trzymają, wcale nie jest faktem przemawiającym na korzyść dzisiejszej dachówki cementowej, robionej z cementu portlandzkiego.

(Ciąg dalszy nastąpi).

Pouczenia i przepisy.

Kity do spajania pasów maszynowych. Angielska *Society of Chemical Industrie* zaleca następujące kity do spajania pasów skórzanych do maszyn.

1. Równe części kauczuku z odpadków skórzanych i karuku rybiego moczy się przez 10 godzin w wodzie a później gotuje z czystym kwasem garbnikowym (tanniną) aż się utworzy jednostajna masa kleista. Mające się sklejać powierzchnie zeszkrobuje się na szorstko, a kit nakłada się na gorąco.

2. 1 kilogram drobno pokrajanej gutaperchy rozpuszcza się (w kąpielu wodnej) w 10 kilogramach benzolu, poczem dodaje się do roztworu 2 klg. pokostu lnianego.

3. Półtora klg. drobno pokrajanego kauczuku rozpuszcza się przy pomocy lekkiego ogrzewania w 10 klg. siarku węgla i do ciepłego roztworu dodaje się 1 klg. szelaku i 1 klg. terpentyny. Mieszanina musi być dalej ogrzewana, ażeby się szelak zupełnie rozpuścił.

3. Kilogram najlepszego karuku rozpuszcza się w półtora kilograma gorącej wody, poczem dodaje się do mieszaniny 5 gramów kwasu karbolowego. Następnie wylewa się mieszaninę w płytkie żelazne naczynia, aby ostygła, poczem się ją kraje na kawałki i na powietrzu suszy. Jeśli się ma tego kitu użyć, to się go zaprawia octem i nakłada szrotkę na

skórę. Zkitowane końce pasa zaprasowuje się mocno między płytki żelazne i ogrzewa do temperatury 25⁰ C.

Przeciw zamarzaniu szyb. W porze zimowej zamarzają często szyby w oknach wystawowych, utrudniając tem samem przechodniom oglądanie wyłożonego towaru. Temu bardzo łatwo zapobiedz w następujący sposób: bierze się 55 gramów gliceryny i rozpuszcza się w litrze rozcieńczonego niedenaturowanego spirytusu (63 części wody, a 37 części spirytusu), do czego dodaje się kilka kropli jakiego wonnego olejku, aby płyn miał lepszy zapach. Skoro mieszanina ta stała się czystą jak woda, wyciera się stroną szyby od sklepu, czyli wewnętrzną, miękką szmatą sukienką lub płócienną, zmoczoną w tym płynie i czeka się, dopóki szyba nie wyschnie. Przez to zapobiega się nie tylko zamarzaniu, ale i tak zwanemu „poceniu się“ szyb, wskutek którego one zamarzają.

Drzewo w zimie ścinane można z łatwością odróżnić od drzewa w lecie ścinanego, jeśli się je na powierzchni powlecze tynkturą jodową. Właściwością jodu jest zabarwianie najdrobniejszych cząstek skrobi (krochmalu) na fioletowo. Otóż drzewo w lecie ścinane posiada zawsze w komórkach swych drobne grudki skrobi, wskutek czego powleczone jodem przecięcie takiego drzewa zabarwia się fioletowo, podczas, gdy drzewo w zimie ścinane zabarwieniu temu nie ulega.

odlewniach czcionek drukarskich. Materiał do wyrobu czcionek składa się z ołowiu z małą domieszką cyny i antymonu. Przy wyjmowaniu i przygotowaniu materiału wydobywa się też dużo pyłu, a przy ważeniu ołowiu robotnicy biorą materiał rękami na wagę. Potem wszystko idzie do kotła, gdzie masa się topi. Przy tej operacji masę muszą młodzi pomocnicy ciągle poruszać i wdychać gazy, wydobywające się z zupełnie otwartego, lub źle pokrytego kotła. Lokal do topienia ołowiu zwykle jest ciemny i duszny, bez śladów wentylacji, a temperatura w nim dochodzi do 40⁰ R.! Wystarczy, jeśli powiemy, że w wiedeńskiej państwowej drukarni na miejsce pomieszczenia kotła przeznaczono ustępy!

Zecerzy oprócz innych zawodowych chorób (żylaki, choroby oczu i nerwowe) cierpią też od szkodliwego wpływu ołowiu, zawartego w

czcionkach. Czcionki, pomieszczone w szufladkach, obcierają się jedna o drugą, a z tego wywiązuje się dużo kurzu, zawierającego ołów, w którym zanurzają się często palce zecera, szukającego czcionek. Z fachów, w których robotnicy też są narażeni na poważne niebezpieczeństwo zatrucia ołowiem, a których bliżej rozpatrywać nie możemy, trzeba wyliczyć: farbiarzy jedwabiu, tkaczy, blacharzy, kaflarzy i t. d. Mówiliśmy dużo o wyrobie białej farby z bieli ołowianej. Otóż hygieniści oddawna szukali czegoś, coby biel ołowianą mogło tu zastąpić. Próbowano nieszkodliwej bieli cynkowej, lecz okazała się ona niepraktyczną. Natomiast próby z innym związkiem dały zupełnie zadawalniające rezultaty. Związek ten nazywa się lithopon, składa się z bieli siarkocynkowej i jest zupełnie nieszkodliwy. Biel ołowiana przewyższa go tylko pod względem odpor-

ności na zmiany pogody, lecz pomimo to w przyszłości musi mu ustąpić miejsca. Na zakończenie nadmienię, że „Międzynarodowy związek dla prawnej ochrony robotników“ na zjeździe swym w lecie przeszłego roku zajął się między innymi i sprawą zatruc ołowiem. Do trzech wyżej wspomnianych czynników (prawo ochronne, pracodawca i robotnik) przybywa czynnikiem czwarty, którego rola w postępie higieny fabrycznej jest bardzo ważna — badacz-hygienista i niezależny lekarz fabryczny, którzy będą dawali oparte na nauce wskazówki, wskazujący środki ostrożności, o które walczyć powinien każdy świadomy niebezpieczeństw robotnik.

Stanisław Krauz.

Głosy z kraju.

Narowy szlacheckie — a zawód handlowy.

(Dokończenie).

III.

Brak umiłowania zawodu kupieckiego, widoczny dla każdego obserwatora naszego życia, jest też głównym powodem zachowywania się właściciela handlu i jego pomocników względem publiczności. I pod tym względem znów stoimy bardzo daleko w tyle poza kupiectwem zachodu. Naród, który nie bez słuszności zdobył sobie, na ogół biorąc, opinię ugrzecznionego, wydaje taką wielką liczbę kupców gburowatych, opryskliwych i mrukliwych, jakiej nie znajdziemy łatwo gdzieindziej. Ten sam pan, który w życiu towarzyskim będzie zawsze bez zarzutu, którego ogląda i uprzejmość służyć mogą za wzór, z chwilą, gdy staje wobec odbiorcy w sklepie, nabiera innych zupełnie manier, przybiera wobec gościa jakiś ton protekcyjnalny i zachowuje się w sposób, dający bardzo wyraźnie do poznania, że przedkładając towar, robi się łaskę natrętnikowi. Ludzie, którzy zagranicą znają stan kupiecki i którzy wiedzą, ile trudu, ile nadskakiwań, słów zachęty itp. zużywa właściciel bardzo zasobnego sklepu na to, ażeby ten kupujący nie wyszedł z próżnymi rękami i bodaj jakikolwiek drobiazg wybrał z pośród towaru, zdumieni są tem lekceważeniem odbiorcy przez naszych kupców. Czemu to przypisać? Oczywiście znów tej żyłce szlacheckiej, która nie pozwala ani na chwilę zapomnieć, że pan pryncypał i pan subiekt jest *omnibus par*.

Jeżeli wszakże źle jest już tam, gdzie personal składa się z mężczyzn, to gorzej daleko stosunki się przedstawiają w handlach i kantorach, zatrudniających pewien, nierzadko nawet dość liczny, zastęp kobiet. Tu już pretensje do tego czegoś lepszego występują w sposób pomnożony, a godziny, spędzane przy sprzedawaniu, dajmy na to, nici, płótna, guzików itp., albo też trawione nad dodawaniem cyfr w księgach i odbieraniu za karteczkami należności przy kasie, uważane są za katusze.

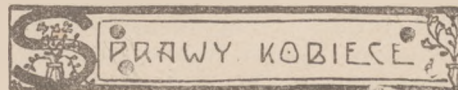
Zamiłowanie do stanu kupieckiego znajdzie się jeszcze czasami, choć rzadko, u młodzieży z t. zw. lepszej sfery, chcąc jednak doszukać się go u panien, stojących za kramnicą, lub zasiadających przy biurku w handlach i kantorach, potrzeba by wziąć latarki. Traktowanie obowiązków jak gdyby z musu, jest rzeczą tak powszednią, że ono już nawet nie zadziwia, a tymczasem to właśnie traktowanie wyciska aż nadto wyraźne piętno na całym ustroju stanu kupieckiego.

Nie jestem, broń Boże! przeciwnikiem pracy kobiecej po handlach i kai torach, nie widzę najmniejszego powodu do pogardzania tą pracą, ani też nie sądzę, ażeby rezultat roboty kobiecej miał być koniecznie mniej dodatni, aniżeli rezultat pracy męskiej. Ażeby jednak te wyniki miały być zupełnie zadawalające, na to potrzeba spełnienia tych samych warunków, jakie stawiamy w handlu młodzieży męskiej. Równie dobrze, jak mężczyzna, kobieta odbyć praktykę, powinna nie wstydzić się zajęcia, równie dobrze powinna także z upodobania wybierać sobie tę lub inną gałąź kupiecką. Nasze pracowniczki handlowe nie czynią tego prawie nigdy, najzupełniej też jest im obojętne, czy umieszczą się w handlu blawatnym, czy naczynń kuchennych, czy w księgarni, w aptece lub w ekspedycji któregośkolwiek pisma. Zadawać sobie trud poznania gruntownego danej branży — na to zdobywa się rzadko która pracowniczka, uważając w przeważnej części pobyt swój w kantorze za coś bardziej jeszcze przejściowego, niż to czynią mężczyźni. Przymusza się do gorliwego pełnienia nałożonych na nią obowiązków, ale czyni to zawsze z otuchą i nadzieją, że przecież prędzej czy później przejdzie kres „męki“, że ją wybawi z niedoli królewicz z bajki, albo jaki młodzieniec o niezłej pozycji materialnej poprowadzi przez ołtarz do pięknie usłanego gniazda małżeńskiego. Kobieta w handlu czuje się jeszcze, niż mężczyzna, częściej się pokrzywdzoną ofiarą losu i rzadziej daleko, aniżeli on, stara się zapomnieć o fanaberyach szlacheckich. Wszystko wytwarza dziwnie niemiłą atmosferę po handlach naszych, gość czuje się krępowany, biegnie interesu utyka.

Rzuciłem tych kilka uwag w „Handlowcu“, które mi nastęrczyło obserwowanie uważne stosunków handlowych u nas, zastrzedz się jednak muszę, że i u nas są wyjątki, że są zakłady, prowadzone wzorowo, że są kupcy, którym zawód ten wszedł już niejako w kość i krew. Niestety! są to tylko wyjątki, na ogół nie dzieje się normalnie, handel ciągle jeszcze nie pociąga ku sobie młodzieży, a rodzaj kształcenia młodych kupców cechuje pewna niedojrzałość i nieświadomość celu. Reasumując wszystko, dochodzę do wniosku, że narowy szlacheckie są i na długo zapewne będą jeszcze zaporą do szczerego garnięcia się do zawodu kupieckiego. Tym wszystkim, którzy wobec zmienionych warunków życia nie chcą zapomnieć o bezpowrotnie minionej chwale rodowej, przypomnę starą jedną bajkę „o owej gęsi, co się przechwalała, że łabędzia przodkiem miała“.

„Nie honor to, ale plama,
„Boś gęsią została sama,
brzmi moral tej bajki, a zapamiętać go warto.

Włodzimierz Trąmpczyński.

R. Centnerszwerowa.

O reformie wychowania kobiet.

Warunki ekonomiczne, wzięte w swoim całokształcie, oraz nadbudowa na ich gruncie powstała: ideały etyczne, przyświecające ludzkości w danym okresie dziejowym, nieuniknienie wiodą do radykalnych reform społecznych. Oba te momenty, rozstrzygające o rozwoju i kształceniu się wszelkich urządzeń życia publicznego, tem bardziej decydującą odgrywać muszą rolę w sprawie reformy wychowania młodzieży. Rzecz oczywista bowiem, że najliberalniejsze konstytucje, najdalej idące ulepszenia, zasadnicze nawet przekształcenia, będące naturalnym wynikiem zmienionych form bytu, oraz odpowiedzialnym panującego poziomu etycznego, pozostaną mimo to martwą literą, dopóki nie urzeczywistni ich w praktyce pokolenie wychowane w ułochaniu ideałów, do których reformy te dążą, pokolenie, przystosowane ści-

Pierwsze galic. Towarzystwo akc.

36

poleca
swoje zna-
komite
wyroby
jako to:

Wódki polskie, Rozolisy, Likieri, Starka litewska, Nalewki, Miłucha, Romy. SPECYAŁY: Absynt, John Bull, Maraschino, Maraschino słodzone.

Rafinerii spirytusu

we Lwowie

87

SKŁADY: Pasaż Hausmana, pl. Kapitulny 3., pl. Bernardyński 2

śle do potrzeb i warunków ekonomicznych swojej epoki i środowiska. Stąd dominujące znaczenie, stąd cała doniosłość reform wychowawczych. Stąd też konieczność dla każdego, kto odczuwa wszystkie braki ustroju obecnego i tem samem dąży szczerze do zasadniczych reform społecznych, brania za punkt wyjścia dla nich hasła nieśmiertelnej pamięci Komisji Edukacyjnej: wychowanie jest matką-twórczynią całej przyszłości.

Reforma wychowania jest sprawą jednakiej zupełnie wagi dla młodzieży obu płci, obie bowiem jednakowo uzdolnione być muszą do życia, do spełnienia zadań, jakie im to życie wyznacza. Jeśli mimo to Laboulaye wysuwa na plan pierwszy reformę wychowania kobiet, mówiąc: „c'est par l'education des femmes, qu'il faut commencer celle des hommes“, — rozumie przez to, rzecz prosta, że gdy cały kierunek wychowania przyszedł po kolenia, spoczywa przede wszystkim w ręku kobiety, od niej wszelką reformę w tym względzie rozpocząć należy.

Myśl Laboulaye'a, a wraz z nim całego szeregu wybitnych reformatorów społecznych, stała się punktem wyjścia starań i zabiegów, podejmowanych w różnych krajach w sprawie reformy wychowania dziewcząt. Bowiem wychowanie to, pomimo przewrotu ekonomicznego, oraz radykalnego przeobrażania się pojęć i dążeń etycznych, zakrzepło w skostniałej rutynie, pozostaje w wielu razach takim, jakim było dawniej, a więc najzupełniej nieprzystosowanym do nowych warunków i potrzeb.

W epoce, kiedy na kobiecie ciążyła misya wyłącznej wytwórczyni większości przedmiotów spożycia, niezbędnych dla niej samej i dla jej rodziny, przykutą ona była z konieczności do domowego ogniska, a tem samem całe wychowanie jej zmierzając musiało z natury rzeczy do zbrojenia jej w przyniooty i wiadomości, dopomagające do najlepszego spełnienia obowiązków gospodyni domu. Oczywiście musiało ono być w tych warunkach zasadniczo różnem od wychowania mężczyzny, którego cała działalność obejmowała sferę odmiennych zupełnie interesów.

Wprowadzenie produkcji maszynowej spowodowało przewrót w przemysle, rewolucji temu zaś odpo-

wiedziało równocześnie radykalne przekształcenie gospodarki domowej. Zmienione warunki bytu gospodarczego, pozbawiając kobietę jej dotychczasowej roli wyłącznej wytwórczyni wśród czterech ścian własnego domu, przerzuciły zarazem arenę jej pracy po za obręb ogniska domowego, wprzęgły ją do ogólnego zawodowo-zarobkowego jarzma. Nadto, wskutek przewrotu w przemyśle podążyło życie publiczne nieporównanie szybszym tempem, ogarniając tak szerokie kręgi, że wyłączny współudział w nim mężczyzny stał się niewystarczającym. W wir życia społecznego wciągnięta została i kobieta, która rychło uświadomiła sobie całą wagę czekających na nią w tym kierunku zadań. Radykalnej zmianie uległa zatem nietylko gospodarza rola kobiety, ale i całe kulturalno-etyczne stanowisko jej w społeczeństwie. Z gynecceum, do którego odgłosy życia zewnętrznego rzadki znajdowały przystęp, zstąpiła ona w świat, który cały stanął przed nią otworem, zarówno jak przed każdym mężczyzną. Wrzeczono i kądział zamieniła na warsztat fabryczny i biurko urzędnicze. Dawna kasztelanka, nie znająca świata znacząco nie potrzebująca, przeistoczyła się w siłę roboczą, stojącą pod naciskiem twardego musu obok ojca, męża i biata do wspólnej walki konkurencyjno-zawodowej, w obywatelkę i działaczkę, pracującą owocnie na niwie społecznej, pchaną do czynu siłą przekształconego ustroju gospodarczego i rozbudzonej własnej świadomości etycznej.

(C. d. n.)

Kronika techniczno - przem.

Samochód rolniczy.

Przed kilku tygodniami odbyła się w Krasnem próba samochodu rolniczego. Samochód nie wymaga żadnych przeróbek narzędzi rolniczych, pomocniczych, używanych do tej pory. Ciągnie on za sobą każdy plug, każdą wiazalkę i kosiarkę, pędzi on młocarnie i siewkarnie, ponadto służy jako siła pociągowa do transportów półwagonowych. Może zatem tam, gdzie stan dróg na to pozwala, oddać niepospolite usługi w przewożeniu zboża, węgla, młocarni parowej

i t. p., porusza się na trzech kołach przednim, małym steruje maszynista siedzący z tyłu. Siła automobilu obliczona jest na 18 koni, z tego około 7 spotrzebowuje samochód na własną lokomocyję, a 11 oddaje obsługiwanej przez się maszynie. Waży 1.800 kg., a kosztuje 10.000 kor. Opalany jest benzyną, a można też użyć surowej ropy lub spirytusu.

Najpierw przywiązano łańcuchami do samochodu pięcioskibowy plug i zastosowano siłę samochodu do podkładów na ściernisku, przyczem uzyskano 2 do 3 calowe bruzdy.

Plug orał doskonale i z odpowiednią szybkością. Następnie urządzono wielką próbę orania głębokości 6 do 7 cali dwuskibowcem, na kwadratowej przestrzeni półmorgowej, a wreszcie próbowano na tej samej przestrzeni orkę plugiem trzyskibowym. Wynik był dodatni. Przekonano się o tem naocznie przy użyciu do orki koni. Dwie pary koni, zaprzężone do dwuskibowca z wyteżeniem w tej ziemi oraly, a do trzyskibowca musiano zaprzęgnąć szóstkę. Według obliczenia, dokonanego na miejscu przez fachowców, dwuskibowy plug, ciągnięty przez 6 koni, wyora na tym gruncie ćwierć morga w przeciągu trzech godzin, podczas gdy z pomocą samochodu wyoranie ćwierci morga trwa jedną godzinę i minuty. Przy orce na lżejszej glebie, stosunek oczywiście powiększy się na korzyść samochodu. Obliczono też, że utrzymanie samochodu kosztować będzie wraz z amortyzacją kapitału, naprawą, mechanikiem i t. d. 22 kor. dziennie, t. j. taniej, niżli utrzymanie 12 koni.

Celuloid ogniotrwały.

Patent angielski Woodwarda z Londynu podaje sposób otrzymywania celulozoidu niepalnego przez mieszanie celulozoidu z klejem rybnym, gumą arabską, żelatyną i olejem rzepakowym. Otrzymany w ten sposób celulozoid nadaje się do filmsów fotograficznych i do masy izolacyjnej i t. p. Preparuje się taki celulozoid w sposób następujący: 200 g kleju rybiego rozpuszczonego w 1 l wody miesza się z 10 g soli kuchennej i filtruje; w 1,5 l tego roztworu nastawiamy na 24 godzin 400 g białej gumy arabskiej i mieszaniny w 25", poczem dodajemy 100 g białej żelatyny

WYRÓB KRAJOWY!

Na sezon jesienny

ROBOTA RĘCZNA!

Najnowsze fasony obuwia dla Dam,
Panów i dzieci — poleca

Magazyn i pracow. obuwia własn. wyrobu
M. AMSTER, we Lwowie, ul. Jagiellońska I. 9.

Za trwałość materiału ręczę. 30
Ceny tańsze niż w składach zagranicznej tandety. Z prowincji zużyty bucik na miarę wystarczy.
Proszę o poparcie moich znakomitych wyrobów obuwia. 18

i 40 g oleju rzepakowego. Po ostygnięciu płyn ten przesiewamy i powoli mieszamy z 1 kg syropu celulozowego.

Inny sposób otrzymywania trudno palnej masy celulozowej chroni patent niemiecki. Nr. 162.239 d-ra Zühla i Eisemanna z Berlina. Polega on na częściowej zamianie nitrocelulozy przez celulozę acetylowaną. Można nawet otrzymywać różne kategorie masy celulozowej, bądź łatwiej, bądź trudniej palne, stosownie do tego, czy weźmiemy więcej celulozy acetylowanej.

Naftowe rynki zbytu w Europie.

Amerykańska nafta na wschodzie. Już od przeszło trzydziestu lat zdołał przemysł naftowy rosyjski wyprzeć naftę amerykańską z rynków zbytu na dalekim wschodzie. Katastrofa naftowa w Baku spowodowała zastój w rosyjskim handlu naftowym na wschodnich rynkach, a Towarzystwo Standard Oil Comp. stara się z tego wyciągnąć jak największe korzyści dla siebie. Towarzystwo Italo Americana, będące organizacją Standard Oil Comp. przygotowuje wysyłki Amerykańska nafta przybywa do Włoch w statkach cysternowych, i bywa celem dalszej ekspedycji przeladowywaną do skrzyń blaszanych.

Handel naftowy w Danii spoczywał aż do roku bieżącego w rękę dwóch towarzystw, mających siedzibę w Kopenhadze, mianowicie „Det Danske Petroleum Aktienselskab“ i „Skandinavisk Americansk Aktienselskab“. Pierwsze z wymienionych towarzystw jest większe i finansowo silniejsze, zaprowadziło ono wózki cysternowe, celem dostarczania nafty do domu; wózków takich posiada towarzystwo 180 o pojemności 1.500, 2.100, 2.700 i 3.400 litrów. Wozy kursują zarówno w mieście, jak i po wsiach i dostarczają nafty wprost konsumentom. Cena nafty wynosiła 10³/₄ öre*), w tem 3 öre podatku konsumcyjnego. W roku bieżącym powstało trzecie podobne towarzystwo pod firmą „Det Danskyske Aktieselskab“, założone przez „Deutsche Dank“ i Tow. Schell. Company.

Handel naftowy w Hol-

landyi. Holandia importowała w roku 1904 477.000 ton nafty. Dla wewnętrznej konsumpcji zużyto 172.000 ton, resztę t. j. przeszło 300.000 ton stanowiły ładunki transitowe, wysyłane do Niemiec, w górę Renu. Mimo, że Holandia posiada własny przemysł naftowy w swych indyjskich koloniach, znajduje się cały handel naftowy w rękę amerykańskiej firmy „American Petroleum Company“. Częściowo objęły handel naftowy towarzystwa „Schell Transport“ i „Pure Oil Comp.“

Handel naftowy w Bułgarii. Wartość importowanej nafty i olei mineralnych wynosiła w roku 1904 4.060.013 franków, z czego lwią część przypada na Rosję. Wszystkie prawie dostawy publiczne, dostawę smarów i nafty dla kolei, dla państwowych kopalń węgla w Perniku, uskuteczniła Rosja. Drugie miejsce zajmuje Rumunia z udziałem 331.000 franków.

Handel naftowy w połudn. Niemczech odznaczał się w ostatnich czasach zwiększeniem zapotrzebowania, jak i ustaleniem cen. Na wszystkich rynkach zbytu w południowych Niemczech wzrósł popyt na produkty naftowe, a co za tem idzie — ceny ich, bez względu na proveniencję towaru poszły w górę. W Mannheim, gdzie znajdują się rezerwoary austriackich eksporterów, zamagazynowane są znaczne ilości nafty, a korzystny stan wody pozwala na spławianie dalszych przesyłek. Dziś kosztuje nafta amerykańska, prompt. w beczkach 21,60 m.; nafta austriacka w cysternach 18,7 m. a w beczkach 20,69 m. za cetnar metryczny, inclusive cło loco skład w Mannheim.

Poparcie przemysłu krajowego.

Ministerstwo kolejowe odmówiło zniżki taryfowej dla ropy eksportowej do Rosji i zlekceważyło jednogłośnie rezolucję Sejmu naszego. Wbrew dotychczasowej praktyce na odnośną ankietę nie powołało przedstawiciela Krajowego, któryby mógł przedłożyć opinię naszych producentów. Rezultatem tego było, że rafinerzy zachodni zastępowali interesa galicyjskiego przemysłu naftowego i podobnie jak przemysłowcy wiedeńscy poparli „uprzemysłowienie Galicyi“.

Nowe tereny naftowe.

Dr. Stefan Freund, właściciel rafinerii w Budapeszcie i kopalni nafty w Boryslawiu, nabył w Niebylowie (pow. Kałuski) od syndykatu niebyłowskiego (Deskur, Gąsiorowski, Tiegerman, Ungar, Wiśniewski) dwieście morgów pod eksploatację oleju skalnego i wosku ziemnego, z obowiązkiem rozpoczęcia robót wiertniczych do 1. marca 1906 i wywiercenia szybu do 1.000 m. głębokości.

Nadestane.

Wadowice d. 20/X. 905.

Szanowna Redakcyo „Przemysłowca“!

Wobec budzącego się ku przemysłowi ruchu naszego społeczeństwa, wypadałoby może zastanowić się poważnie nad wychowaniem naszej młodzieży dla przyszłego, wielkiego przemysłu.

W tym też celu byłoby moim zdaniem, bardzo pożądanem aby Szanowna Redakcyo wystąpiła czynnie z inicjatywą i obok zdań wytrawnych pedagogów, wysłuchiwała także zapatrywań sfer przemysłowych i rodziców, posyłających dzieci do szkół średnich, przez otwarcie stałej rubryki w łamach swego pisma w tej kwestyi żywotnej, z wzwaniem do wszechstronnej dyskusyi. Być może, że znajdą się ludzie, zarzewieli w swej rutynie, którzy pismu o zabarwieniu fachowo-przemysłowem, jakim jest „Przemysłowiec“, odmówią kompetencji do zabierania głosu w sprawach wychowania, lecz nad takim zapatrywaniem trzeba przejść do porządku dziennego z uwagą, że co innego są teorie i zasady wychowania wogóle, brane po akademicku i abstrakcyjnie, inna zaś rzecz, gdzie chodzi o przysposobienie młodych żywiołów do pracy praktycznej w przemyśle, który ma wytrzymać konkurencję z zagraniczną industryą i przy ciągłym rozwoju podnieść dobrobyt kraju. Jak wiemy, sprawa reformy szkół średnich nie wyszła poza ramy dyskusyi ankiet w Austrii, która jak zwykle czeka, aż jej sąsiednie Prusy dadzą pierwszy przykład reorganizacji szkolnej. Tam jednak panuje ciągle jeszcze w tym względzie pra-

*) 13—14 halerzy.

W. Primus i S. Jglicki

Łwów, ul. Jagiellońska 1. 12.

Materje na meble, portiere, firanki, story, dywany, chodniki. Meble do salonów, jadalń, sypialń i t. p.

Tapety.

Własna pracownia tapicerska.

wdziwe wsteczność, a gimnazya pruskie są przeładowane łaciną i greką z uszczerbkiem szkodliwym nauk przyrodniczo-matematycznych, traktowanych po macoszemu. Nic też dziwnego, że u nas nie lepiej i nie prędko się to zmieni.

Szczyściem przecież, ma Galicya obok »trzydziestu paru« gimnazyów klasycznych, także około dwanaście szkół realnych (za mało!) dwie szkoły przemysłowe wyższe i kilkanaście szkół rzemieślniczych. Otóż na te szkoły powinniśmy zwrócić pilną uwagę; porównać jej plany naukowe ze szwajcarskimi, szwedzkimi i belgijskimi, wprowadzać ulepszenia, wzorując się na krajach o wysokim przemysle i kulturze. Należy obok tego starać się energicznie przez Sejm i Radę państwa pomnożyć w dwójnasób ich liczbę, pamiętając i o szkołach handlowych, a niezdrowy prąd młodzieży naszej ku gimnazyom klasycznym skierować do praktycznych szkół fachowych i realnych. W przeciwnym razie bowiem grozi Galicyi w najbliższym czasie prawdziwa hiperprodukcja pseudo inteligencji, wyszłej przed maturą z gimnazyów, które praktycznie dla przemysłu wcale nie wykształcą. Już dzisiaj po rozmaitych biurach i urzędach musi młodzież nawet z uniwersyteckiem wykształceniem czekać po parę lat na skromne adyta, które na życie wobec drożyzny i wyższych wymagań i potrzeb człowieka inteligentnego wcale nie wystarczają, lecz powodują tych biednych ludzi do zaciągania lichwiarskich pożyczek, których nieraz, gdy i ożenie im nie dopisze, nie mogą całe życie spłacić, zmuszeni ciągle żyć nad stan jako urzędnicy.

Gdyby ta młodzież odebrała była czyto w szkołach rzemiosł, czy przemysłowych lub handlowych praktyczne i fachowe wykształcenie, to mogłaby już w 18 tym lub 20-tym roku życia zdobyć samodzielny kawałek chleba w przemyśle, któryby wzmocniła swą pracą i energią obok wiedzy. Baczność więc! niechże sfery decydujące i mające wpływ na bieg wypadków zwrócą pilną uwagę na te niezdrowe stosunki w naszym społeczeństwie i postarają się zapobiedz w bliskiej przyszłości wzrostowi młodych żywiołów nieza dowolonych.

W tej kwestyi należy wywołać energiczną dyskusję we wszystkich pismach krajowych i użyć możliwych środków w państwie konstytucyjnym dozwoływanych do do-

pięcia tak doniosłego celu, dla społeczeństwa i tak ważnego dla przemysłu.

„Swój.“

BIBLIOGRAFIA

R. Centnerszwerowa: „*O wspólnem obu płci kształceniu w szkole średniej*“. Warszawa, 1905; nakładem »Księgarni Powszechnej“.

Koedukacja w ostatnich czasach zyskała sobie u nas poważny zastęp pracowników a szczególnie zwolenniczek, do której należy i autorka wyżej wspomnianego dziełka. Myśl systemu koedukacyjnego istniała w Polsce już od lat kilkudziesięciu, pierwszy jednak poruszył ją teoretycznie w roku 1873 Edward Prądzyński w dziele swoim p. t.: »*O prawach kobiety*«; nie bez sympaty dla szkół mieszanych pisał również Alfred Szczepański. Były to jednak, jak zaznacza autorka, głosy zupełnie odosobnione. Przez długi czas sprawa ta leżała u nas odłogiem. Ponownie poruszyła ją p. Teodora Męczkowska, która w roku 1902 pomieściła dwa artykuły w tej sprawie w *Nowem Słowie*, zaś w roku 1903 znowu zabrała głos w tym przedmiocie p. Szycówna (*Nowe Słowo*).

Jednakże obok tej nielicznej, choć zwiększającej niemal codziennie swe szeregi, garstki zwolenników i zwolenniczek koedukacji, istniał i istnieje dość znaczny zastęp przeciwników, którzy usilnie starają się przeciwdziałać wprowadzeniu w życie szkolne wspólnego obu płci kształcenia, stawiając następujące cztery punkty, przeciwne koedukacji: 1) historyczny rozwój szkolnictwa, którego kierownicy w większości krajów, o ile tylko specjalne warunki ekonomiczne nie stały temu na przeszkodzie, kładli zawsze nacisk na separowanie płci; 2) względy psychiczne dotyczące odrębności natury męskiej i kobiecej, różnicy usposobień, upodobań, zakresu pojęć i potrzeb, interesowania się przedmiotem wykładu, wreszcie odrębnego tępa rozwoju umysłowego chłopców i dziewcząt; 3) dane fizjologiczne, na mocy których oponenci, powołując się w tej mierze na zdania lekarzy, dowodzą, że dotrzymywanie kroku chłopcom przeciąża dziewczęta, rujnując zdrowie przyszłych matek i karmicielek, i wreszcie, co najważniejsza, 4) względy etyczne, nie pozwalające, zdaniem przeciwników koedukacji na obco-

wanie obu płci w okresie dojrzewania płciowego.

Oprócz tego, istnieli wyznawcy teorii Wilhelmowskiej, którzy zakreślili działalność kobiet w następujący sposób: »Kirche, Küche, Kleider und Kinder«.

Wszystkie te punkty przeciwników koedukacji p. Centnerszwerowa zbija zarówno dowodzeniami, jak przykładem zaprowadzenia szkoły mieszanej we wszystkich niemal państwach cywilizowanych obu półkuli, oraz rezultatami, jakie w takiej szkole osiągnięto.

»Rodzina — pisze p. Centnerszwerowa — składa się z ojca, z matki i zazwyczaj kilkorga rodzeństwa obojczy płci, wychowywanego razem, czyli, że sama natura, niedając stale jednemu rodzicom samych chłopców, zaś innym samych dziewcząt, popiera wspólne obu płci wychowanie, które nie zagraża bynajmniej obyczajności wśród rodzeństwa. Na tej właśnie zasadzie wprowadził w Szwecyi w Sztokholmie (roku 1876) rektor Edward Palmgren system ten do szkoły swojej. Ojca i matkę, kierujących dziećmi w rodzinie, zastąpił on w szkole przez męski i żeński personal nauczycielski. Ludziom, którzy upatrywali nie korzyść, ale niebezpieczeństwo moralne w takim wspólnem kształceniu chłopców i dziewcząt Palmrem odpowiadał: Nie przyszło mi na myśl nic podobnego, gdy otwierałem moją szkołę, zaś przeszło 30-letnie doświadczenie osobiste przekonało mnie, że wiara moja w młodzież najzupełniej była uzasadniona. Jest to smutną prawdą, że istnieje na świecie zło i grzech. „Nie mogę jednak pojąć, dlaczego zło miałoby z większą wybuchną siłą wówczas, gdy ukształtujemy wychowanie naszych dzieci na wzór stworzonego przez Boga i naturę ogniska rodzinnego. Nikt wszak nie zaprzeczy, że dom i rodzina stanowią najnaturalniejszy, najlepszy zakład wychowczy dla dziecka...«

P. Centnerszwerowa w swej książce przytacza dane co do koedukacji w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Szwecyi i Norwegii, Danii, Finlandyi, Włoszech, Szwajcaryi, Francyi, Belgii, Holandyi, Anglii, oraz Niemczech.

Wszyscy — nietylko zaskrzepli w starej rutynie pedagogowie — powinni zaznajomić się i poznać te nowe uzasadnione dążenia na polu wychowania.

Marcin PRUGAR i synPAROWA FABRYKA WYROBÓW
STOLARSKICH I PARKIETÓW

Lwów, Supińskiego 1. 5. Telefon Nr. 563

poleca: wszelkie w zakres stolarstwa wchodzące wyroby
po cenach najniższych. 4Zamówienia tak ze Lwowa jak i prowincyi skutecznia się w jak
najrychlejszym terminie.

Własne biuro rysunkowe.

Kosztorysy wszelkie i przedmiary bezpłatnie. 56

Pismo - - - -
dla młodzieży**Wieczory Rodzinne**Wychodzi co tydzień
wraz z dodatkiem dla
dzieci. — Co miesiąc
bezpłatny dodatek
książkowy. — — —W WARSZAWIE: —
Kwartalnie rub. 1.—,
pocztą rub. 1 kop. 25.W AUSTRYI: —
Kwartalnie kor. 3½.
rocznie koron 13.—.

Warszawa, Mazowiecka 10.

Pierwsze przedsiębiorstwo wiertnicze72 **Inż. Z. STYBER** 15
i J. ZEITLLEBEN 26

w Starym Zagórzu.

przeprowadza badanie pokładów pod względem tek-
tonicznym i geologicznym, sondowanie terenów pod
budowę mostów i gmachów — wiercenia za wodą,
naftą i pokładami mineralnymi z dobywaniem rdzenia;
dalej wszelkie roboty wchodzące w zakres studniarstwa.ZAKŁAD ARTY- 14
STYCZNY . . . .**Leona Appla**

Lwów, — Pasaż Hausmana

26 poleca swoje wyroby: 15

szyby trawione do okien ko-
ściołów, klatek schodowych
i t. p., szyldy i tablice lane,
z metali, lakiernictwo galant.
i budowlane, tablice szklan-
ne, mosiężne i t. p. 65

— Genniki, kosztorysy, bezpłatnie. —

Najlepsza, najtańsza, znakomita

Juliusz Meinl

Lwów, Akademicka

Zlecenia z prowincyi skutecznia się natychmiast.

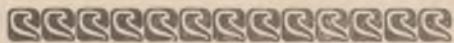
Kawa

Herbata

Czekolada

OLÓWKI KRAJOWE Dostać
można
wszędzie.Towarzystwa akcyjnego **St. Majewski i Syn** 65/4

Główne zastępstwo na Galicyę w kraj. Związku Przemysłowym: Lwów, Chorążczyzna 17.

Artyst. zakład rytowniczy MAKSA GLASERMANA

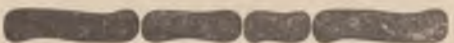
23 Lwów, ul. Sykstuska 1. 17

wykonuje gustownie i tanio:

stampilie kauczukowe i metalowe, tablice i napisy z metalu lane i mosiężne grawirowane, numeratory i stemple datowe, marki pieczętkowe, odznaki dla straży, obcegi do plomb i t. p.

14 Kosztorysy bezpłatnie. 65

24 Patenty 14

na wynalazki, ochronę medeli, marek fabr. i t. d. wyjednywa czynno od r. 1882

BIURO PATENTOWE

**Włodarkiewicz
& Sieklucki - -**

Warszawa, Włodzimierska 16.

Własne warsztaty mechaniczne.
Stały Reprezen. w Petersburgu.

Wynalazki Biuro same nabywa lub pośredniczy w ich eksploatacyi.
65

36 Pierwsza 5

Krajowa Fabryka
wyrobów masarskich

A. Finkelsteina

we Lwowie

plac Gołuchowskich 1. 2.

poleca swe znane wyroby

wędlin, salami i t. d. 57

Pierwszy krajowy zakład art. graficzny
ELEKTRYCZNE URZĄDZONY

M. HEGEDÜS
LWÓW
ul. Kopernika 8.

WYKONUJE
ARTYSTYCZNIE:
KUSZE DRUKARSKIE
WSZELKIEGO RODZAJU
DLA ILUSTRACJI KSIĄŻEK
DZIENNIKÓW CZASOPISM
ANONSÓW CENNIKÓW I T. P.

FOTOCYNOGRAFIA
AUTOTYPIA
CHROMOTYPIA
FOTOLITOGRAFIA
SWIATŁODRUK

ZAKŁAD ART. FOTOGRAFICZNY
„SECESSION“
Lwów
ul. Kopernika 8.

POWIEKSZENIA DO NATURALNEJ WIELKOŚCI PO NAJNIŻSZYCH CENACH.
KUSZE PRZECHOWUJĄ SIĘ NAŚLADOWNICZTWO ZASTRZEŻONE.

Oleje cylindrowe
i Maszynowe

w najlepszych jakościach

poleca

Fabryka nafty Fibicha i Stawiarskiego
KROSNO.

30

81

W niedzielę i święta
dwa przedstawienia.

„Colosseum“

Hermanów

Największy Teatr Rozmaitości

codziennie przedstawienia
pierwszorzędnych atrakcyi.

Początek punktualnie o g. 8. wiecz.

Bilety wcześniej do nabycia w biurze Płohna,
ul. Karola Ludwika 9.

Technik z I. roku

z ukończonym gimnazjum
poszukuje lekcyi. Zgłoszenia
przyjmuje Administracya
„Przemysłowca“ pod E. J.

„Architekt“

miesięcznik poświęcony architekturze,
budownictwu i przemysłowi artystycznemu

wychodzi w Krakowie raz na miesiąc,
w zeszytach ozdobionych licznymi
ilustracyami i tablicami rysunkowemi.

Przedpłata rocznie 20 K, 10 rb.,
23 m., lub 20 fr. — Pojedynczy
zeszyt 2 K, 1 rb., 2 m.,
lub 3 fr.

Dla członków polskich Towarzystw
technicznych, o 20% taniej.

Kraków, ul. Zgoda 1.

30 Patenty 47

na WYNALAZKI WYJEDNYWA
inż. St. Dzbański

Wiedeń, Lindengasse Nr. 2.

Międzynarodowe biuro
patentowe. 65

SPRYTNA MAMA.

Pan: Która z pani córek jest młodsza?

Pani: Ta, która się panu lepiej podoba...

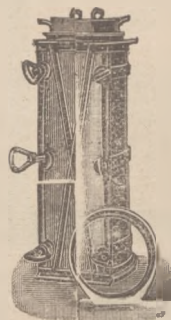
„Przyroda“

pismo tygodniowe, ilustrowane,
poświęcone uprzystępnianiu
wiedzy przyrodniczej z szerokim
uwzględnieniem geografii. —
Administracya „Przyrody“ w
Księgarni Naukowej — Warszawa,
ulica Krucza 44.

Upraszamy uprzejmie o powoływanie się przy zamówieniach na ogłoszenia „Przemysłowca“.

Poco kupować za granicą? Czy ma Pan piasek?

Dostanie Pan wszystkie maszyny i formy do wyrobów cementowych jak: prasy, stoły do wyrobu dachówek, podkładki prasowane i lane, matrycy i szablony, formy do rur, farby, olej, młynki do mieszania farb z cementem, oraz podanie sposobu fabrykacji i t. d. we Fabryce maszyn JANA ENDLERA (istniejącej już od lat 20-tu) obecnie w Pfaffstätten obok Wiednia nad Kanałem Nr. 106. Wszystkie podane firmy są na składzie, które wraz z maszynowym urządzeniem w ruchu można oglądać w każdym czasie. 49—61

Dobre świadectwo. — Jakto? — pyta pan zgłaszającej się nowej służącej, — w jednym roku aż dwadzieścia razy zmieniałaś służbę?

— Ano tak? — odpowiada służąca, — cóż ja temu winna, że się drą o mnie? o każdą pani chce mieć dobrą służącą!

Juliusz Overhoff we Wiedniu

wykonuje

Aparaty do czyszczenia wody, patent Dervaux-Reisert, Filtry do wody — patent Reisert. Urządzenia do chłodzenia wody — patent Overhoff-Collaut.

Wylączne zastępstwo na Galicyę i Bukowinę posiada

J. Szaynok

biuro techniczne i fabryka maszyn w Rzeszowie.

Przegląd Górnico-Hutniczy.

Czasopismo poświęcone sprawom przemysłu górniczego hutniczego.

Wychodzi 1. i 15. każdego miesiąca.

Z przesyłką pocztową (w kraju i zagranicą): rocznie 12 rb., półrocznie 6 rb., kwartalnie 3 rb.

Adres Redakcyi: Dąbrowa (gubernia Piotrkowska) w gmachu resursy.

Numerы okazowe na żądanie wysyła się bezpłatnie.

Dla przedsiębiorców!

Znakomita sposobność do założenia fabryki.

Do nabycia tanio korzystnie położona realność z kamienicą frontową, oficynami i wielkim placem we Lwowie w dzielnicy grodeckiej) razem 1000 m². Gotówka po rzeźbna 27 000 kor.

Flany. szczegółowa informacye w Admin. „Przemysłowca“.

Karol Hornung

Lwów, Szpitalna 40.

Telefon nr. 353.

Parowa fabryka stolarska

wykonuje roboty budowlane, posadzkowe, urządzenia kościelne i szkolne, tak w miejscu jak i na prowincyę po umiarkowanych cenach, 65

Używane szyny

wózki, rozjazdy w zupełnie dobrym stanie

z powodu zupełnego zwinięcia interesu tanio do sprzedania. — — — — —

Zgłoszenia pisemne pod „Okazy“ do Administracyi „Przemysłowca“.

Najznakomitsze wpród i w tył szyjące i do haftu artystycznego urządzone

„ORYGINALNE VICTORIA”

maszyny do szycia

są najlepsze i wskutek swych wybitnych zalet najtańsze.

Maurycy Frühling

Lwów, Trzeciego Maja 1. 5.

Flan: Stanisławów Pasaż — Tłumacz, Rynek.

14

MASARNIA

32

Franciszka Ichniowskiego

we Lwowie ul. Batorego 4. obok Wgo Soleckiego

poleca szynki uznane ogólnie za najlepsze w smaku oraz wszelkie inne wędliny, niezrównanej dobroci również wielki zapas smalcu i słoniny. 85

31

Młyny

poruszane motorami wodnymi, parowymi i ssąco gazowymi
urządza fabryka maszyn

J. SZAYNOK

w Rzeszowie.

można zarobić spruwadzając

Przepisy

do fabrykacji przetworów chemiczno-technicznych, kosmetyków, środków leczniczych itp.

z laboratorium chemiczn.

Dr. chem. DAVIDSOHN

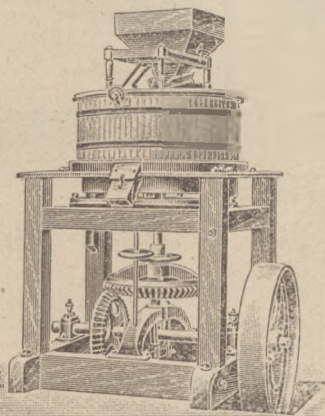
et Dr. med. JUNGSMANN

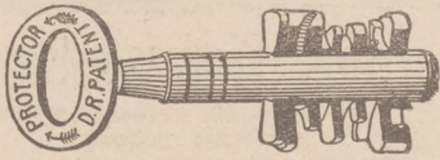
Berlin Nr. 74. Friedrichstr. 131 D.

Proszę żądać ofert. — Korespondencya polska.

Wiele pieniędzy!

Wiele pieniędzy!

Jedyne zastępstwo i skład na Lwów

Leopold Herrmann
ul. Grodecka l. 14 a.

Cudem techniki

nazywają fachowcy **patentowany zamek Protektor**
w który zaopatruje swe ogniotrwałe i pewne przed włamaniem

Kasy HESKY S. Wertheimer

Fabryka: Wiedeń XVII/3.

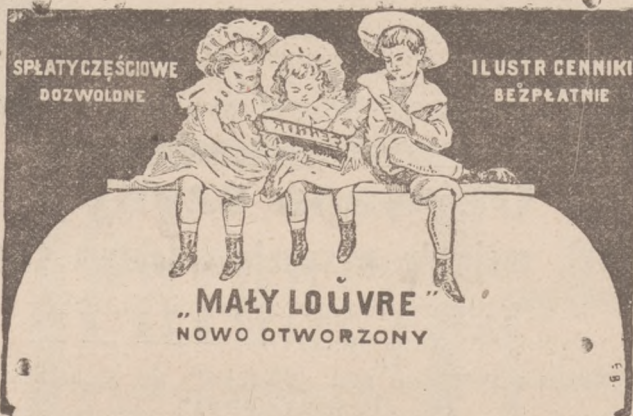
Niezrównane kasy najnowszej konstrukcji. — Tanie ceny fabryczne.

SPŁATY CZĘŚCIOWE

przyznajemy wszystkim osobom, także z prowincyi, dobrze sytuowanym, bez różnicy stanu lub rangi.

33 Nowo otworzony Magazyn nowości dla dam i dzieci we LWOWIE, przy ul. Halickiej l. 19a.

„MAŁY LOUVRE“

poleca swój olbrzymi wybór

bluzek, kapeluszy, rękawiczek, hasek, szlafroków, matynek, fartuszków, konfekeji dziecięcej dla chłopców, parasoli, parasolek, pończoch i towarów pończoszkowych, woalek i innych towarów modnych, towarów lnianych, bielizny stołowej, bielizny męskiej, damskiej i dziecięcej i w. i.

Zlecenia z prowincyi załatwia się odwrotnie

Zarząd Magazynu „Mały Louvre“

we Lwowie, ul. Halicka l. 19a (róg ul. Sobieskiego).

Ilustrowane cenniki wysyła się na prowincję darmo i oplatnie.

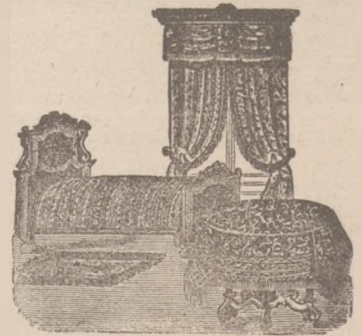
Nasz główny skład dywanów, portyer, firanek, chodników, koców, kołder, kap na stoły i na łóżka, cerat, linoleum i artykułów dekoracyjnych znajduje się we LWOWIE, przy ulicy Sykstuskiej l. 6. a (Pasaż Hausmana).

Spłaty 26

częściowe!

Dozwolone także osobom z prowincyi za poprzedniem ustnem lub listownem porozumieniem się.

Bezsprzecznie największy wybór!

Renomowana i powszechnie znana firma

Dom towarowy „Au Louvre“

we Lwowie, ul. Sykstuska l. 6 a (Pasaż Hausmana)

poleca swój obfity i bogato zaopatrzony skład wszelkich możliwych gatunków dywanów (także kościelnych i przed ołtarze) dywaników, portyer, firanek, chodników, kap na stoły i łóżka, cerat, linoleum, kołder, koców, der na konie oraz wszystkich innych przedmiotów dekoracyjnych po nader niskich cenach konkurencyjnych,

Na żądanie wysyłamy na prowincję darmo i oplatnie nasze bogato ilustrowane cenniki, w których są opisane także towary lniane i bawełniane, bielizna męska i damska, szyfony, płótna, bielizna stołowa i inne ważne artykuły, w zakres domowego gospodarstwa wchodzące. Zlecenia z prowincyi załatwia się odwrotnie.

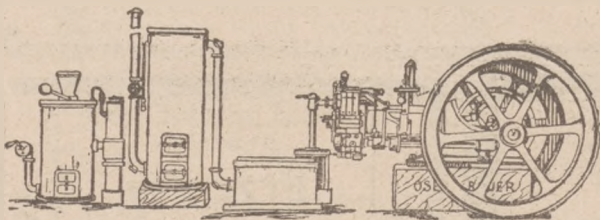
By ująć pomyłkom, prosimy na nasz adres dokładnie zważać.

Z poważaniem Zarząd firmy:

Dom towarowy „Au Louvre“

Lwów, Sykstuska 6 a.

6

Skład motorów wybuchowych

URZĄDZEŃ MŁYNÓW I FABRYK

39

Leon Heller, Lwów, Grodecka 35.

Kosztorysy i plany na żądanie.

40

Goleszowska fabryka Najlepsze polecenia na żądanie do usług
cementu portlandzkiego
Goleszów

(stacja kolei, poczta i telegraf na miejscu).

Roczna produkcja 1,200.000 — 1,500.000 etn. metr. portland-cementu.

7

Zawsze jednostajny — pierwszej jakości — najprzedniejszej miakości.

132

Przewyższa znacznie przepisy normowane przez Stow. austriackich inżynierów i architektów.

58

SPECYALNOŚĆ:

cement do wyrobu posadzek i kamienia sztucznego rur i dachówek cementowych.

Podgórze-Bonarka¹⁰ FABRYKA PORTLAND CEMENTU

Bernard Liban i Spka

(pod Krakowem).

14 poleca swój produkt najprzedniejszej jakości.

65

WODOCIĄGI

dla miast, miasteczek, gmachów publicznych

projektuje i wykonuje firma

August Löw i Sp.

LWÓW, ul. Kołłątaja 1. 6.

Adres telegramów: „KALORYA“ — LWÓW.

Ogrzewanie centralne

wszelkich systemów

Łaźnie, łazienki, pralnie, suszarnie, wszelkie urządzenia mechaniczne. Poszukiwanie i uchwylenie źródeł, wiercenie studzien, ustawianie pomp. Instalacje domowe z łazienkami i klozetami.

Generalne zastępstwo dla Galicyi i Bukowiny patentow. łazienek szafkowych „The Elkay Syndicate“ w Londynie. (w)

12 Krajowy Związek Przemysłowy 15

AGENCYA HANDLOWA WYDZIAŁU KRAJOWEGO

we Lwowie, ulica Chorążczyzny 1. 17.

Przyjmuje zastępstwa fabryk krajowych i utrzymuje agencję handlową. Pośredniczy w eksporcie wszystkich kraj. produktów.

UTRZYMUJE BAZARY KRAJOWE:

we Lwowie, Hotel Georgea, — w Krakowie, Rynek główny 1. 20, w Nowym Sączu, ul. Krakowska 1 7 — w Przemyśle, ul. Franciszkańska

które polecają

sukna, płótna, dreluchy, barchany, makaty, kilimy, wyroby koszykarskie, zabawki i wogóle wyroby krajowego przem. tak fabrycznego jak i domowego.

Informuje w kwestyach rodzimego wytwórstwa i handlu. 65

15

1 Architekci

J. SOSNOWSKI & A. ZACHARIEWICZ

krajowe przedsiębiorstwo robót betonowo-żelaznych konstrukcyjne ogniotrwale, żelazno-betonowe - - - -

(BETONS ARMÉS)

-Systemu Hennebique.

EXPOSITION UNIVERSELE 1900.

14 GRAND PRIX

Wystawa Jubileuszowa we

Lwowie 1902

zaszczytne uznanie.

STROPY, MOSTY, TUNELE, FUNDAMENTA, KANALIZACYE, ZBIORNIKI, FABRYKI, MŁYNY, PILOTY BĘTONOWE i t. p.

Wstępne projekta i przedmiary bezpłatnie.

Lwów, ul. Na Błonie 3.

FILIA

Kraków, ul. Szpitalna 17.

Telefon 470. 65

JÓZEF GORLECKI.
... FABRYKA ...
SIATEK, MIEŚLI, KONSTRUKCJI ŻELAZNYCH
I WYROBÓW ORNAMENTALNYCH RUTYCH.
KRAKÓW, ul. św. Wawrzyńca 26.

Telegr. Józef Gorlecki Kraków.

Telefon 277.

65

Upraszamy uprzejmie o powoływanie się przy zamówieniach na ogłoszenia „Przemysłowca”.

16

WODOCIĄGI

dla miast, gmin, folwarków, fabryk, ogrodów, gmachów publicznych,
domów prywatnych i t. d.

Poszukiwanie i uchwycenie źródeł. Wiercenie studzien. Ustawianie pomp.
Instalacje domowe z klozetami, łazienkami itd.

projektują i wykonują:

Inż. Leonard Nitsch i Ska, Kraków, ul. Kolejowa l. 18.

Najlepsze referencye z dotychczas wykonanych robót. — Kosztorysy bezpłatnie.

65

Centralne

14

Ogrzewanie

wszelkich systemów

i WENTYLACYE

Łaźnie, Mechaniczne pralnie, suszarnie i t. d.

Oryginalne

17

SINGER

Patrz na
markę fabryczną.

*Maszyny -
- - do szycia*

Singer Comp. Tow. akc. Maszyny do szycia

Lwów, ul. Sykstuska 6.

E. HAUSMANN

Łwów, Pasaż Hausmana 6.

20

Telefon 303.

23

Pierwsze krajowe zakłady dla wszelkich urządzeń elektrycznych. Największe składy wszelkich materiałów instalacyjnych, aparatów i t. d.

Światło — Przenoszenia siły — Telefony — Gromochrony — Sygnały — Instrumenty — Akumulatory —
Baterye — Latarki — Świeczniki.

74

KOSZTORYSY GRATIS I FRANKO.

BRACIA

RZĘDOWSCY

BIURO ELEKTROTECHNICZNE

Lwów ul. Sykstuska 16. i ul. Balonowa 12.

Krajowy zakład dla budowy
wszelkich urządzeń elektrycznych. Własne warsztaty.

**NAJWIĘKSZE SKŁADY
WSZELKICH ARTYKUŁÓW
ELEKTROTECHNICZNYCH.**

Polecają żarówki tantalowe
zużywające 50% mniej
prądu.

Kosztorysy bezpłatnie.

21

Laboratorium handlowe

25

**Inż. MARYANA WIELEŻYŃSKIEGO, zaprz. rzeczoznawcy sąd.
w Borystawiu.**

Wykonuje: Analizy i badania wszelkich produktów z dziedziny przemysłu naftowego i woskowego, w szczególności ropy i olejów smarowych. — Analizy gazów kominowych i kopalnianych i t. d. — Analizy gleby, gliny i minerałów. — Analizy moczu, sputum i t. d. pod kontrolą dr. med. Klarfelda w Drohobyczu.

— *Udziela informacji i porady technicznej z zakresu przemysłu naftowego.* —
Zajmuje się naukową reklamą produktów krajowych.

37

Wodociągi,

wiercenia studzien, ustawianie pomp, pralnie, łaźnie, susznie itd. - - -

19

urządza

Chylewski, Kruby i Sp.
Lwów, Kopernika 15 a. — Telefon 534.

Ogrzewania centralne

Oświetlenia

MOTORY

i wszelkie urządzenia mechaniczne.

REPREZENTACJA

Kraków, ulica Szewska l. 23.

Adres telegr. Chylewski, Lwów. — Kosztorysy bezpłatnie. 65

Posiadacze losów

mogą u nas dostać za nie pełny kurs dzienny i na życzenie te same losy (t. j. te same numery) grając na nie bez przerwy, nabyć na dogodnie sploty miesięczne. Losy gdziekolwiek zastawione, wykupujemy i przeprowadzamy powyższą transakcję.

Polecamy uprzejmie naszą firmę do wszelkich obrotów bankowych. Kupno i sprzedaż obligacji, losów i monet. — Agentów żadnych nie wysyłamy. — Kalendarzyk bankowy bezpłatnie.

SCHÜTZ i CHAJES

DOM BANKOWY

we Lwowie, plac Maryacki 7.